

Handlingsplan til imødegåelse af udfordringer med fangeflugter

17. marts 2021

Indholdsfortegnelse

1. Resume.....	3
2. Indledning	4
3. Afgrænsning.....	5
4. Forslag til yderligere initiativer til at imødegå fangeflugter	6
1. Grundig visitation	7
2. Oprettelse af særlige pladser i kriminalforsorgen til psykiatrisk udredning.....	7
3. Styrket fokus på sikkerheden ved ledsagede udgange	8
4. Udveksling af oplysninger mellem myndighederne	8
5. Sikkerhedskontroller i psykiatrien	9
6. Særlige regler for afsnit for surrogatanbragte i psykiatrien	9
7. Pålæg om brev- og besøgskontrol ved varetægtsfængsling efter retsplejelovens § 762, stk. 1, nr. 1	10
8. Lighed i regelsæt vedrørende afskæring af besøg og overvåget besøg.....	10
9. Video3	11
10. Anvendelse af håndjern.....	11
5. Initiativer taget efter fangeflugten den 19. november 2019.....	11
6. Udveksling af oplysninger mellem myndighederne	15
6.1 Regler for udveksling af oplysninger.....	15
6.2 Udveksling af oplysninger i praksis.....	17
7. Ansvarsfordelingen mellem politiet og kriminalforsorgen ved transport af arrestanter.....	18
8. Sikkerhedsmæssige forhold i kriminalforsorgens institutioner	19
8.1 Sikkerhedsvurderinger	19
8.2 Sikkerhedsregimet i institutionerne	20
8.3 Brug af håndjern under transport	21
8.4 Kontrol af besøgende	22
8.5 Regler for arrestanters muligheder for kommunikation ud af fængslet/arresten	23
8.6 Afsoneres muligheder for kommunikation ud af fængslet/arresten.....	25
9. Sikkerhedsmæssige forhold på psykiatriske afdelinger	28
9.1 Sikkerhedsregimet på psykiatriske afdelinger	28
9.2 Kontrol af patienter og besøgende – psykiatrien	29
9.3 Mulighed for besøg mv.	30

1. Resume

I 2019 undveg en person fra retspsykiatrisk afdeling, Psykiatrien Slagelse. Som opfølgning har Justitsministeriet bedt Rigspolitiet, Rigsadvokaten og Direktoratet for Kriminalforsorgen om i fællesskab at udarbejde en handlingsplan til at imødegå udfordringerne med undvigelser fra lukkede fængsler/arresthuse og psykiatriske afsnit, der huser surrogatanbragte varetægtsarrestanter.

For at afdække eventuelle fællestræk og karakteristika ved undvigelser er der foretaget en gennemgang af data fra politiets sagsstyringssystem (POLSAS) vedrørende fangeflugter for perioden 2017-2019. Gennemgangen viser, at den største trussel for alvorlige undvigelser kommer fra varetægtsarrestanter og afsonere i lukkede fængsler/arresthuse, samt at risiko for undvigelser er størst, når myndighederne af forskellige årsager skal håndtere denne gruppe af personer uden for institutionerne.

Handlingsplanen er på den baggrund afgrænset til at imødegå undvigelser fra lukkede fængsler/arresthuse og psykiatriske afsnit, der huser surrogatanbragte varetægtsarrestanter.

Handlingsplanen indeholder 10 nye initiativer til at forebygge at undvigelsestruede afsonere og varetægtsarrestanter, herunder surrogatanbragte personer på psykiatriske afsnit, kan flygte under varetægtsfængslingen eller afsoningen. Implementering af de 10 forslag medfører udgifter, som ikke er beskrevet i handlingsplanen.

De 10 initiativer er:

1. Grundigere visitation, så det hurtigere kan afklares, om en person bør tilbydes behandling og undersøgelse i psykiatrien.
2. Oprettelse af særlige pladser i kriminalforsorgen til særligt undvigelsestruede personer og/eller personer, som har en negativ stærk styrende adfærd, hvor der kan foretages en psykiatrisk udredning forud for en eventuel varetægtsfængsling i surrogat på en psykiatrisk afdeling.
3. Styrket fokus på sikkerhed ved ledsagede udgange, så kriminalforsorgen f.eks. kan tilbyde flere sundhedsydelser uden at skulle flytte personer ud af fængsler og arresthuse.
4. Øget udveksling af oplysninger mellem myndigheder, således at myndighederne har samme grundlag for sikkerhedsvurdering af frihedsberøvede personer.
5. Sikkerhedskontroller i psykiatrien.
6. Særlige regler for afsnit for surrogatanbragte i psykiatrien.
7. Øget anvendelse af brev- og besøgskontrol.
8. Ensartede regler for besøg til bandemedlemmer.
9. Øget brug af videoretmøder.
10. Øget hjemmel til brug af sikringsmidler ud over håndjern overfor indsatte under transport.

Der er efter flugten i 2019 fra retspsykiatrisk afdeling, Psykiatrien Slagelse taget en række initiativer for at forbedre kommunikationen mellem myndighederne, højne sikkerheden og forebygge nye flugtforsøg. Herudover har Direktoratet for Kriminalforsorgen som opfølgning på en livstidsdømt drabsmands undvigelse fra Herstedvester Fængsel den 20. oktober 2020 lanceret en indsatsplan med 12 initiativer, der skal styrke sikkerheden i kriminalforsorgen. Alle disse initiativer er nærmere beskrevet i vedlagte faktaark.

2. Indledning

Justitsministeriet anmodede ved brev af 27. november 2019 Rigspolitiet, Rigsadvokaten og Direktoratet for Kriminalforsorgen om i fællesskab at udarbejde en handlingsplan til at imødegå udfordringerne med fangeflugter.

Endvidere anmodede Justitsministeriet om, at Rigspolitiet koordinerer udarbejdelsen af handlingsplanen og i den forbindelse sørger for inddragelse af såvel PET som øvrige relevante myndigheder, herunder sundhedsmyndighederne i relevant omfang.

Forud for anmodningen om udarbejdelsen af handlingsplan anmodede Justitsministeriet den 20. november 2019 Rigspolitiet, Rigsadvokaten og Direktoratet for Kriminalforsorgen om at udarbejde en samlet redegørelse vedrørende en undvigelse fra Psykiatrien Slagelse, Retspsykiatrisk Afdeling SL10, den 19. november 2019.

Den 28. januar 2020 afleverede Rigspolitiet til Justitsministeriet redegørelsen vedrørende undvigelsen fra Psykiatrien Slagelse, Retspsykiatrisk Afdeling SL10, den 19. november 2019. Redegørelsen peger på følgende overordnede læringspunkter og anbefalinger til handlingsplanen, der navnlig har fokus på det tværgående myndighedssamarbejde i forhold til afsonere og arrestanter, der er under transport, eller som er anbragt i surrogat:

- a. Behov for at skabe en stærkere kobling mellem den vurdering politiet foretager i forhold til transport af arrestanten og politiets øvrige sikkerhedstiltag omkring arrestanten, særligt når anbringelse sker uden for kriminalforsorgens institutioner.
- b. Et landsdækkende koncept for udveksling af oplysninger, herunder ikke mindst sikkerhedsoplysninger, mellem politi, anklagemyndighed, kriminalforsorgen og de psykiatriske afdelinger, undersøges nærmere.
- c. Nærmere undersøgelse af mulighederne for at fastsætte fælles kriterier for vurderingen af, hvornår en person må anses for undvigelsestruet, således at der sikres en ensartet håndtering på tværs af myndighederne.
- d. Nærmere undersøgelse af, om der i såvel varetægtsbekendtgørelsen som psykiatriloven kan indføres bestemmelser rettet mod banderelaterede arrestanter i lighed med reglerne i straffuldbyrdsloven.

Disse læringspunkter og anbefalinger er implementeret i handlingsplanen.

Den 20. oktober 2020 undveg en livstidsdømt drabsmand fra Herstedvester Fængsel. Den 21. oktober 2020 anmodede Justitsministeriet Direktoratet for Kriminalforsorgen om en redegørelse for undvigelsen, som direktoratet afleverede til Justitsministeriet den 12. november 2020. Redegørelsen belyser dels omstændighederne ved selve undvigelsen, dels hvilke sikkerhedsmæssige overvejelser, der har været forud for undvigelsen, dels hvilke sikkerhedstiltag, der efter undvigelsen konkret er taget i Herstedvester Fængsel.

Direktoratet for Kriminalforsorgen udarbejdede herudover som opfølgning på undvigelsen fra Herstedvester Fængsel en ny indsatsplan mod undvigelser fra lukkede fængsler og arrester, der også blev sendt til Justitsministeriet den 12. november 2020. Tiltagene i indsatsplanen, der navnlig har fokus på undvigelser *inde fra* lukkede fængsler og arrester, er medtaget i handlingsplanens afsnit 5.

Handlingsplanen indeholder i afsnit 3 en afgrænsning af, hvilken målgruppe handlingsplanens initiativer har fokus på, og i afsnit 4 en række initiativer til at imødegå fangeflugter. Afsnit 5 indeholder en beskrivelse af de initiativer til at imødegå fangeflugter, som myndighederne allerede har taget efter flugten den 19. november 2019, mens afsnit 6 indeholder en beskrivelse af reglerne for myndighedernes udveksling af oplysninger og en beskrivelse af, hvordan udvekslingen sker i praksis. Afsnit 7 beskriver ansvarsfordelingen mellem politiet og kriminalforsorgen i forbindelse med transport af arrestanter. Endelig indeholder afsnit 8 og 9 en beskrivelse af de sikkerhedsmæssige forhold i henholdsvis kriminalforsorgens institutioner og på de psykiatriske afdelinger, herunder en gennemgang af reglerne for bl.a. besøg og kommunikation med andre.

Handlingsplanen er udarbejdet til brug for offentliggørelse. Det indebærer, at handlingsplanen ikke indeholder oplysninger, som kan skade de involverede myndigheders muligheder for forebyggelse, efterforskning og forfølgning af lovovertrædelser, straffuldbyrdelse og lignende og beskyttelse af sigtede, vidner eller andre i sager om strafferetlig forfølgning.

Handlingsplanen er udarbejdet i samarbejde mellem Rigspolitiet, Rigsadvokaten, Direktoratet for Kriminalforsorgen, Danske Regioner og Psykiatrien Region Sjælland.

3. Afgrænsning

Til brug for handlingsplanen har Rigspolitiet og kriminalforsorgen hver især indhentet og gennemgået myndighedernes data vedrørende undvigelse i perioden fra 2017 til 2019. Regionerne har ikke en samlet opgørelse over undvigelse mv. i perioden.¹

Rigspolitiet har gennemgået anmeldelser registreret i sagsstyringssystemet POLSAS under gerningskode 70335, som vedrører overtrædelse af straffelovens § 124, stk. 1, hvorefter den, der flygter som anholdt eller fængslet, straffes med bøde eller fængsel indtil 2 år.

Gerningskoden anvendes ved undvigelse i forbindelse med en anholdelse, ved undvigelse efter anbringelse i kriminalforsorgens institutioner, og ved undvigelse under surrogatanbringelse. Gerningskoden anvendes således uanset om den frihedsberøvede er i politiets, kriminalforsorgens eller en tredje myndigheds varetægt. Gerningskoden anvendes ikke ved undvigelse fra en tilbageholdelse efter politiloven.

Kriminalforsorgen registrerer i Klientsystemet undvigelse, som er foretaget af personer, som på undvigelsestidspunktet var varetægtsfængslet eller afsonede en fængselstraf, og som var i kriminalforsorgens varetægt ved undvigelsen.

Politiets og kriminalforsorgens tal viser, at langt hovedparten af de registrerede undvigelse skete, mens den undvegne var indsat i et åbent fængsel.

¹ Regionerne skelner mellem rømning, undvigelse og udeblivelse. Rømning dækker over situationer, hvor en indsat stikker af fra et lukket afsnit eller en lukket have, og kan sidestilles med en fangeflugt. Undvigelse dækker over situationer, hvor patienten stikker af fra en ledsaget udgang, mens udeblivelse dækker over situationer, hvor patienten ikke vender tilbage som aftalt efter uledsaget færden på hospitalsområdet eller uledsaget udgang.

Disse undvigelse, der typisk sker ved at den indsatte går fra fængslet, er vanskelige at dæmme op for uden samtidig at skulle gå på kompromis med det normaliseringsprincip², der gælder ved fuldbyrdelse af straf.

Langt hovedparten af de undvigelse, der er sket fra lukkede fængsler og arrester, skete mens den indsatte opholdt sig uden for fængslet/arresten, eksempelvis i forbindelse med transport eller ledsaget udgang til retsmøder eller behandling på hospital/sygehus.

Der ses herudover årligt at have været enkelte undvigelse direkte fra et lukket fængsel eller arresthus. Disse undvigelse er typisk sket ved, at de indsatte er lykkedes med at forcere den fysiske sikring omkring fængslet/arresthuset.

Ved undvigelse ses der i ét tilfælde at være anvendt skydevåben. Herudover blev der anvendt skydevåben ved undvigelse fra Psykiatrisygehus Slagelse, den 19. november 2019. Endvidere blev der ved undvigelse fra Herstedvester Fængsel den 20. oktober 2020, anvendt en attrap pistol og en bombeattrap. Det skal bemærkes, at undvigelse fra Herstedvester Fængsel ikke indgår i perioden for de gennemgåede data.

Gennemgangen af data vedrørende undvigelse viser, at den største trussel kommer fra varetægtsarrestanter og afsonere i lukkede fængsler/arresthuse, som huser indsatte, der er sigtet eller dømt for de alvorligste forbrydelser, samt at risikoen for undvigelse er størst, når myndighederne af forskellige årsager skal håndtere denne gruppe af personer uden for institutionerne.

Handlingsplanen er på den baggrund afgrænset til at imødegå undvigelse fra lukkede fængsler/arresthuse og psykiatriske afsnit, der huser surrogatanbragte varetægtsarrestanter.

Handlingsplanen fokuserer således ikke særskilt på at imødegå undvigelse af personer, der ved dom er anbragt på et psykiatrisk afsnit, ligesom handlingsplanen ikke særskilt fokuserer på at imødegå undvigelse fra indsatte, der i medfør af straffuldbyrdelseslovens § 78 er anbragt uden for kriminalforsorgens institutioner. Det skyldes, at valget af anbringelsessted for disse personer afhænger af den enkeltes behandlings- og/eller støttebehov og derfor er varierende.

Handlingsplanen fokuserer heller ikke på at imødegå undvigelse, der sker i umiddelbar forbindelse med en politiforretning, f.eks. en anholdelse, eller fra et åbent fængsel eller en af kriminalforsorgens pensioner, da tiltag heroverfor vil forudsætte en ændring af grundlæggende principper for henholdsvis politiets magtanvendelse og straffuldbyrdelsen. Af samme årsag fokuserer handlingsplanen heller ikke på undvigelse, der sker under afsoning under intensiv overvågning (fodlænke).

4. Forslag til yderligere initiativer til at imødegå fangeflugter

På baggrund af oplysninger om de seneste års undvigelse, myndighedernes samlede erfaringer på området samt læringspunkterne fra Rigspolitiets redegørelse af 28. januar 2020 anbefales følgende initiativer til imødegåelse af fangeflugter:

² Det følger af normaliseringsprincippet, at fuldbyrdelse af straf så vidt muligt skal afspejle forholdene i samfundet, og at de indsatte under afsoningen skal kunne bevare kontakten til samfundet og familien og selv tage ansvar for dagligdagens gøremål. Derfor er det også udgangspunktet, at fuldbyrdelse af straf normalt skal ske i åbne fængsler, hvor der ikke er nogen ringmur og lignende sikkerhedsmidler, jf. straffuldbyrdelseslovens § 22, stk. 1.

1. Grundig visitation

Danske Regioner skønner, at det er sjældent, at akut opstået sindssyge forekommer hos en person, der ikke i forvejen er kendt i psykiatrien, og som samtidig har bandetilknytning. Danske Regioner skønner derfor, at der formentlig sjældent vil kunne opstå akut behov for varetægtsfængsling i surrogat for denne persongruppe. Der bør derfor ikke ske varetægtsfængsling af disse personer i surrogat, før der er foretaget en kvalificeret retspsykiatrisk vurdering af personen. En sådan vurdering vil typisk tage op til 8 dage og vil kunne foretages af regionernes psykiatere.

For at modvirke, at retten afsiger kendelse om varetægtsfængsling i surrogat, inden der foreligger en kvalificeret retspsykiatrisk vurdering af personer, der ikke tidligere har været i kontakt med psykiatrien, vil Rigsadvokaten overveje, hvorvidt det bør anføres i Rigsadvokatmeddelelsen, at anklagemyndigheden skal være opmærksom på, om der er tilstrækkeligt grundlag for at nedlægge påstand om varetægtsfængsling i surrogat på psykiatrisk hospital, førend der foreligger en kvalificeret og konkret retspsykiatrisk vurdering af arrestanten, og at der forud for retsmøder, hvor spørgsmålet om varetægtsfængsling i surrogat på psykiatrisk hospital kan forventes behandlet, skal indhentes en udtalelse fra psykiatrien om, hvornår en sådan vurdering kan forventes at foreligge. Anklagemyndigheden vil påstå fængslingsfristen fastsat herefter.³

2. Oprettelse af særlige pladser i kriminalforsorgen til psykiatrisk udredning

Det følger af anbefalingerne i De Europæiske Fængselsregler, at sindssyge ikke bør opholde sig i kriminalforsorgens institutioner. Indsatte med en psykose (sindssygdom) søges derfor hurtigst muligt overført til et psykiatrisk hospital eller anden behandlingsinstitution.

Øvrige indsatte, som har behov for psykiatrisk/psykologisk støtte og bistand, får den relevante behandling, mens de er i kriminalforsorgens regi. Fængslerne har således tilknyttet psykiatere, og i et vist omfang psykologer. Herudover har Herstedvester Fængsel fuldtidsansatte psykiatere og psykologer, der kan behandle indsatte med særligt behov for psykiatrisk/psykologisk bistand.

Det beror på en lægefaglig vurdering, om en indsat lider af en psykose, og derfor skal overføres fra et fængsel/arresthus til et psykiatrisk hospital eller en anden behandlingsinstitution. I visse tilfælde kræver overførslen en retskendelse, mens overførslen i andre tilfælde kan ske med den indsattes samtykke.

Ofte kræver det en nærmere udredning af den indsatte, før det kan vurderes, om den indsatte lider af en psykose, jf. initiativ 1 ovenfor. Denne udredning foretages typisk på et psykiatrisk hospital. Personen behøver ikke være indlagt i psykiatrien, men kan komme til ambulant udredning og behandling. Der vil dog være indsatte, hvor der allerede, inden udredningen påbegyndes, vil være indikationer på, at den indsatte ikke er psykotisk.

Blandt disse indsatte kan der være indsatte, som er særligt undvigelsestruede, og/eller som har en negativt stærkt styrende adfærd, der er svær at håndtere på et psykiatrisk hospital, og som vanskeliggør muligheden for behandling og pleje af hospitalets øvrige patienter.

For at imødegå de behandlings- og sikkerhedsmæssige udfordringer, som denne gruppe indsatte udgør, anbefales det, at der i to af kriminalforsorgens lukkede fængsler/arrester oprettes cellepladser, hvor der inden for fængslets sikkerhedsmæssige rammer kan foretages den psykiatriske udredning af navnlig disse indsatte.

³ Se nærmere herom i afsnit 5.

Det skal i den forbindelse bemærkes, at det er kriminalforsorgens vurdering, at de psykiatriske udredninger ikke bør foretages i Herstedvester Fængsel, der normalt ikke håndterer arrester.

Helt parallelt hermed er det Danske Regioners vurdering, at de psykiatriske udredninger af denne gruppe indsatte, der er særligt undvigelsestruede eller har en negativt stærkt styrende adfærd, ikke skal foregå i surrogat, da det vil være stærkt ødelæggende for behandlingen af de øvrige patienter i psykiatrien.

Endvidere skal det bemærkes, at det på grund af den aktuelle bemandings- og kapacitetssituation i kriminalforsorgen vil kræve en længere forberedelse samt yderligere tilførsel af ressourcer til kriminalforsorgen, før der kan etableres særskilt kapacitet til formålet.

Som led i oprettelsen af cellepladser i to af kriminalforsorgens lukkede fængsler til målgruppen, anbefales det, at der indgås konkrete aftaler om psykiatrisk bistand til udredning mv. med beliggenhedsregionen, der vil have ansvaret for den psykiatriske udredning.

3. Styrket fokus på sikkerheden ved ledsagede udgange

For at hindre undvigelser under ledsagede udgange og transporter arbejder kriminalforsorgen på tiltag, der kan afdække muligheden for at begrænse udgange og transporter til sundhedsmæssig behandling. Det kan eksempelvis ske ved, at:

- Udbrede in-house tandbehandling, blodprøvetagning og fysioterapi/genoptræning i kriminalforsorgens institutioner.
- Styrke samarbejdet med lokale sygehuse om sikkerheden vedrørende transport og bevogtning.
- Undersøge mulighederne for telemedicinske løsninger.

Herudover er det kriminalforsorgens plan, at der udarbejdes og implementeres et regelsæt, der skal sikre, at der forud for alle ledsagede udgange foretages en konkret sikkerhedsmæssig vurdering af den indsatte, og at antallet af ledsagere tilpasses sikkerhedsniveauet.

4. Udveksling af oplysninger mellem myndighederne

Der er ikke ensartede regler for, hvilke sikkerhedsmæssige oplysninger sundhedsmyndighederne skal modtage fra politiet og eventuelt kriminalforsorgen, når sundhedsmyndighederne overtager ansvaret for en frihedsberøvet.

Det anbefales, at der udarbejdes landsdækkende retningslinjer for udveksling af oplysninger mellem politi, anklagemyndighed, kriminalforsorgen og regionerne til brug for udarbejdelse af de respektive myndigheders sikkerhedsvurderinger af personer, der er varetægtsfængslet eller afsoner en dom, således at der sikres en ensartet håndtering på tværs af myndighederne, herunder særligt når anbringelse sker uden for kriminalforsorgens institutioner.

I disse retningslinjer kan der eksempelvis fastsættes fælles kriterier for vurderingen af den pågældendes undvigelsesrisiko, farlighed samt trusselsniveau i forhold til transport med det formål at understøtte myndighedernes sikkerhedsmæssige håndtering af varetægtsarrestanter og afsonere. I henhold til Rigspolitiets retningslinjer af 29. november 2019, skal politikredsene være særlig opmærksomme på behovet for eventuelle sikkerhedsforanstaltninger i forbindelse med situationer, hvor bandemedlemmer mv. skal anbringes i varetægtsurrogat, ligesom kredsen af egen drift bør tage kontakt til det sted, hvor den pågældende skal anbringes, med henblik på at drøfte sikkerheden omkring anbringelsen.

Det skal i den forbindelse sikres, at der i alle relevante tilfælde er tilstrækkelig klar hjemmel for regionerne til at behandle og videregive oplysninger til politi, anklagemyndighed eller kriminalforsorgen af sikkerhedsmæssige hensyn, herunder til brug for vurderingen af den pågældendes undvigelsesrisiko, farlighed og trusselsniveau.

Det anbefales, at det sikres, at der er hjemmel i sundhedsloven til udveksling af data om en surrogatanbragt patients farlighed uden patientens samtykke, og som afvejer hensynet til patientens privatliv med andre hensyn.

5. Sikkerhedskontroller i psykiatrien

Danske Regioner afgav i 2012 elleve anbefalinger til standardiserede sikkerhedskrav for retspsykiatriske afdelinger. Anbefalingerne udgør minimumskrav til den fysiske sikring på afdelingerne. Regionerne er som led i udmøntning af kvalitetfondsmidlerne og egne anlægsinvesteringer i gang med at modernisere eksisterende psykiatriske hospitaler og bygge nyt over hele landet. Generelt har byggeriet givet mulighed for at implementere nye og opdaterede sikkerhedsmæssige tiltag, men det kan være nødvendigt at oprette kontrol ved indgange med henblik på at beskytte andre patienter og personale på afdelinger mod indsmuglede våben, andre farlige genstande og euforiserende stoffer. Tilsvarende foranstaltninger kendes fra lufthavne og findes i domhuse.

Det anbefales, at der oprettes hjemmel til, at alle retspsykiatriske afsnit får mulighed for at opsætte generel kontrol med metal og taskescanner af alle, der færdes ind og ud af afsnittet, uden at der foreligger mistanke, som det kendes fra f.eks. byretterne. Det er bl.a. metalscanning af person og scanning af tasker, pakker og lign. i taskescanner.

Narkotiske stoffer er et problem på psykiatriske afdelinger, som påvirker både patienter og personale negativt. Patienternes tilstand forværres, og det bliver sværere at arbejde terapeutisk, når patienterne er påvirkede. Narkotiske stoffer medfører også et forhøjet konfliktniveau med risiko for vold og aggressioner. Det kan være svært at udelukke narkotiske stoffer, bl.a. fordi nogle patienter eller pårørende trues eller lokkes til at indsmugle stofferne for andre. Det taler for at fjerne krav om mistanke, så kontrol kan gennemføres systematisk ved behov.

Det anbefales, at der skabes hjemmel til, at alle retspsykiatriske afsnit får mulighed for at føre kontrol med indsmugling af narkotiske stoffer ved færdsel ind og ud af afsnittet, uden der foreligger mistanke.

6. Særlige regler for afsnit for surrogatanbragte i psykiatrien

Personer i varetægtssurrogat er personer, der har begået kriminalitet, hvor det ikke er afgjort, om de er psykisk syge eller ej. Varetægtssurrogatanbragte er således først og fremmest arrestanter. I psykiatrien behandles de, og er underlagt de samme regler som patienter. Regionerne oplever en række sikkerhedsmæssige udfordringer i forhold til surrogatanbragte. Særligt i forhold til dem, der er til udredning, men ikke er psykisk syge. Udfordringerne påvirker både andre patienter og ansatte i psykiatrien, og skaber et råt miljø. Psykiatrien har ikke, på samme måde som kriminalforsorgen, fysiske rammer og regler, der gør at raske kriminelle kan håndteres. F.eks. færdes alle surrogatanbragte frit på afdelingerne, hvor de i kriminalforsorgens institutioner vil være låst inde i egen celle en stor del af døgnet. Personalet er sundhedsfagligt, og de fysiske rammer er f.eks. ikke sikret mod, at flugt arrangeres udefra.

For at dæmpe konfliktniveauet på andre afdelinger har enkelte regioner, der har mange surrogatanbragte, oprettet et særligt afsnit til surrogatanbragte. Regionerne kan efter de gældende regler ikke indføre husordner, der indeholder specielle regler for disse afsnit. Den manglende hjemmel betyder, at varetægtssurrogatanbragte,

der er pålagt restriktioner fra politiet, kan få adgang til mobiltelefon eller få smuglet ting ind ved at true eller lokke medpatienter, som har adgang til mobiltelefon, besøg eller udgang.

Derfor anbefales det, at der i psykiatriloven indføres hjemmel til, at der kan fastsættes specielle regler for afsnit, der er særligt oprettet til at huse surrogatanbragte. Sådanne specielle regler skal f.eks. give hjemmel til adgangskontrol, adgang til kontrol med mobiltelefoner og anden kommunikation samt kontrol med narkotiske stoffer. Anvendelse af den konkrete foranstaltning i de nye regler forudsætter, at der foreligger en vurdering af behovet for sikkerhed i afdelingen. Det bemærkes, at det ikke er alle regioner, der har et patientunderlag af en størrelse, der gør det hensigtsmæssigt at oprette særlige afdelinger eller afsnit til surrogatanbragte.

De mulige sikkerhedstiltag skal afspejle, at der er tale om et hospital og skal kunne administreres af det normale sundhedsfaglige personale. Uanset om der indføres hjemmel til at fastsætte specielle regler, vil der fortsat ikke kunne etableres et sikkerhedsniveau i den regionale psykiatri, som de særligt undvigelsestruende personer kræver. Disse personer bør derfor udredes på de særlige pladser i kriminalforsorgen, jf. initiativ 2 ovenfor.

Det anbefales endvidere, at der i psykiatriloven indføres hjemmel til udvidet kontrol på afsnit etableret til surrogatanbragte i den regionale psykiatri. Der bør indføres hjemmel til, at sygehusmyndigheden ud fra en vurdering af målgruppen på afsnittet kan vurdere, at der er indikation for generelle forebyggende initiativer, som efter gældende regler forudsætter mistanke, jf. psykiatrilovens § 19 a, stk. 2. Det drejer sig f.eks. om hjemmel til husordner, der giver mulighed for screening for euforiserende stoffer, scanning af personer, der skal ind og ud af afsnit, f.eks. efter udgang eller mulighed for ransagning af patientstue og kropsvsitation ved mistanke om besiddelse af mobiltelefon eller andre devices, der kan bruges til kommunikation med omverden.

7. Pålæg om brev- og besøgskontrol ved varetægtsfængsling efter retsplejelovens § 762, stk. 1, nr. 1

Flere af de seneste års fangeflugter, herunder undvigelsen fra Vestre Fængsel i august 2018 og undvigelsen fra Psykiatrien Slagelse i november 2019, har været planlagte og er blevet gennemført med bistand fra personer, som ikke var frihedsberøvede.

Hverken den undvegne i august 2018 eller den undvegne i november 2019 var underlagt brev- og besøgskontrol. Det skyldtes navnlig, at de undvegne ikke var varetægtsfængslet på baggrund af en indikation om påvirkningsrisiko (den såkaldte kollusionsarrest), jf. retsplejelovens § 762, stk. 1, nr. 3, og at det i litteraturen og til dels i retspraksis er forudsat, at brev- og besøgskontrol normalt alene anvendes, når der foreligger en påvirkningsrisiko⁴, men derimod ikke som følge af mistanke om undvigelsesrisiko.

Øget anvendelse af brev- og besøgskontrol over for varetægtsfængslede, der er særligt undvigelsestruede, kan dog forbedre politiets mulighed for at afdække og derved forhindre planlagte fangeflugter. Brev- og besøgskontrol over for disse arrestanter kan således hjælpe til at sikre, at arrestanterne ikke unddrager sig forfølgning eller fuldbyrdelse, jf. retsplejelovens § 762, stk. 1, nr. 1. Brev- og besøgskontrol vil derfor i disse tilfælde hjælpe til at opretholde varetægtsfængslingens øjemed, jf. retsplejelovens § 771, stk. 1. Det anbefales derfor, at det præciseres i bestemmelserne om brev- og besøgskontrol, jf. retsplejelovens §§ 771 og 772, at brev- og besøgskontrol også kan iværksættes for at forhindre, at varetægtsarrestanten unddrager sig forfølgning eller fuldbyrdelse.

8. Lighed i regelsæt vedrørende afskæring af besøg og overvåget besøg

Som beskrevet i afsnit 8.6 har en banderegistreret indsat som udgangspunkt ikke ret til at modtage besøg, når den indsattes gruppering er i konflikt med en anden gruppering, jf. straffuldbyrdeslovens § 51, stk. 4.

⁴ Se nærmere om gældende regler og praksis i afsnit 8.5

Endvidere skal besøg til en indsat, som skønnes at være ledende og koordinerende i en bandegruppering, som udgangspunkt overvåges, jf. straffuldbyrdelseslovens § 53, stk. 1.

Bestemmelserne gælder alene for afsonere, og således ikke for varetægtsarrestanter eller surrogatanbragte. Hensynene bag bestemmelserne synes dog også at være gældende i disse stadier af frihedsberøvelsen, og det anbefales derfor, at der indføres regler svarende til straffuldbyrdelseslovens § 51, stk. 4, og § 53, stk. 1, for varetægtsfængslede, herunder surrogatanbragte.

9. Video3

Efter retsplejelovent kan retten i visse tilfælde tillade, at sigtede/tiltalte og andre aktører deltager i retsmøder i straffesager og civile sager via video.

Der er installeret Video3-løsning på tværs af justitsområdet, primært hos Danmarks Domstole, politiet og anklagemyndigheden samt i kriminalforsorgens institutioner. Endvidere er Video3 installeret i alle retspsykiatriske afdelinger. Video3 giver mulighed for at deltage i retsmøder via telekommunikation med billede.

Der er i de seneste år konstateret flere undvigelse i forbindelse med afholdelse af retsmøder. Det anbefales derfor, at det overvejes at præcisere, at det ved vurderingen af, om sigtede kan deltage i et retsmøde via video, skal tillægges særlig vægt, at sigtede er frihedsberøvet. Det skal i den forbindelse bemærkes, at justitsministeren den 13. maj 2020 over for Folketingets Retsudvalg har oplyst, at det er vigtigt at få afdækket, om de muligheder for at afholde videoretsmøder, der i dag findes i retsplejelovent, udnyttes i tilstrækkelig grad, og om der under iagttagelse af de fornødne retssikkerhedsgarantier kan videreudvikles på området.

10. Anvendelse af håndjern

Kriminalforsorgen kan efter en konkret vurdering ilægge indsatte håndjern, herunder håndjernstransportbælte, hvis det er nødvendigt for at hindre undvigelse. Kriminalforsorgen har ikke hjemmel til at anvende andre sikringsmidler end håndjern, herunder håndjernstransportbælter over for indsatte under transport.

Det anbefales, at det undersøges nærmere, om reglerne for kriminalforsorgens brug af håndjern under transport af indsatte er for restriktive, og om der er behov for at skabe hjemmel til, at kriminalforsorgen kan anvende øvrige sikringsmidler over for indsatte under transport. Det kunne f.eks. være relevant at undersøge andre modeller af håndjern og håndjernstransportbælter, herunder modeller som vil gøre det lettere for personalet at have fysisk fat i den indsatte, eller som vil kunne forhindre den indsatte i at kunne løbe. I samme forbindelse bør det undersøges, om der er øvrige situationer, hvor afgrænsningen af om frihedsberøvede må ilægges håndjern, skal tydeliggøres, eksempelvis om det skal afgrænses, hvornår frihedsberøvede må være ilagt håndjern i retten.

5. Initiativer taget efter fangeflugten den 19. november 2019

Den 29. november 2019 udsendte Rigspolitiet som reaktion på undvigelsen følgende retningslinjer til politikredsene:

”I lyset af hændelsen, hvor [HDS] den 19. november 2019 flygtede fra retspsykiatrisk afdeling i Slagelse, skal Rigspolitiet hermed indskærpe over for politikredsene, at kredsene skal være særlig opmærksomme på behovet for eventuelle sikkerhedsforanstaltninger i forbindelse med situationer, hvor bandemedlemmer mv. skal anbringes i varetægtssurrogat.

Rigspolitiet skal ligeledes anmode politikredsene om, at kredsene i forbindelse med sådanne anbringelser af bandemedlemmer mv., af egen drift tager kontakt til det sted, hvor den pågældende skal anbringes, med henblik på at drøfte sikkerheden omkring anbringelsen.”

Den 5. december 2019 blev der afholdt et møde med deltagelse af bl.a. rigspolitichefen, rigsadvokaten, direktøren for kriminalforsorgen samt repræsentanter for Region Sjælland og Danske Regioner. På mødet blev drøftet en række mulige tiltag i forhold til håndteringen af bandemedlemmer mv., som i forbindelse med en straffesag optræder på en måde, der peger i retning af, at der er behov for psykiatrisk behandling.

På den baggrund blev det aftalt, at man arbejdede videre med følgende tre spor:

- a. Det skal i et tæt samarbejde mellem politiet, anklagemyndigheden, kriminalforsorgen og psykiatrien sikres, at der sker en grundig visitation af bandemedlemmer, som i forbindelse med en straffesag optræder påfaldende. Danske Regioner vil bl.a. undersøge, om der er mulighed for, at regionerne stiller psykiatrisk bistand til rådighed for politiet og anklagemyndigheden, således at der, f.eks. i forbindelse med en varetægtsfængsling, er mulighed for at tilkalde en psykiater i stedet for en almindelig praktiserende læge. En psykiater vil have bedre forudsætninger for at vurdere, om der i det konkrete tilfælde er behov for psykiatrisk behandling.

En sådan ordning vil give domstolene et bedre grundlag for at vurdere, hvorvidt der f.eks. er et egentligt behov for at varetægtsfængsle den pågældende i surrogat på en retspsykiatrisk afdeling, og vil være med til at sikre, at bandemedlemmer mv., som foregiver at have symptomer på psykiske lidelser, ikke bliver placeret i psykiatrien.

- b. Der skal være en bedre dialog mellem politiet og regionerne i forbindelse med surrogatvaretægtsfængsling af bandemedlemmer mv. i retspsykiatrien, jf. Rigspolitiets retningslinjer udsendt den 29. november 2019.

Det bemærkes i øvrigt, at den retspsykiatriske afdeling i Slagelse efter fangeflugten har indgået en aftale med et sikkerhedsfirma, som også anvendes på Sikringsafdelingen, ligesom der er indført en række administrative regler, som giver mulighed for at begrænse patienternes adgang til besøg.

- c. Det skal sikres, at der er en løbende dialog mellem anklagemyndigheden og regionerne i situationer, hvor et bandemedlem mv. er blevet varetægtsfængslet i surrogat på en retspsykiatrisk afdeling, og hvor det sundhedsfaglige personale på afdelingen efterfølgende vurderer, at der ikke er et psykiatrisk behandlingsbehov.

I sådanne situationer skal den retspsykiatriske afdeling have mulighed for direkte at kontakte den lokale anklagemyndighed, således at det pågældende bandemedlem mv. kan blive fremstillet for domstolene med henblik på varetægtsfængsling i et arresthus eller en arrestafdeling i et fængsel. En tilbageførsel bør således ikke afvente en kommende fristforlængelse, men skal fremmes hurtigst muligt.

Der er i den forbindelse udsendt en e-mail til alle politidirektører, chefanklagere og chefpolitiinspektører den 10. januar 2020 herom.

I januar 2020 udsendte Rigspolitiet – som led i en overordnet indsats mod fangeflugter – retningslinjer til politikredsene vedrørende arrestanttransporter og sikkerhedsvurderinger.⁵ Det fremgår heraf, at politiet i alle sager, hvor en anholdt/frihedsberøvet skal fremstilles i grundlovsforhør med begæring om varetægtsfængsling, herunder anmodning om varetægtsfængsling i surrogat med henblik på psykiatrisk behandling, skal udarbejde en sikkerhedsvurdering af bl.a. den pågældendes undvigelsesrisiko og farlighed.

Politiets sikkerhedsvurdering skal danne grundlag for politiets sikkerhedsmæssige håndtering af den pågældende i forbindelse med bl.a. transporter og retsmøder. Sikkerhedsvurderingen indgår endvidere i kriminalforsorgens efterfølgende interne sikkerhedsvurdering af pågældende, ligesom den også indgår i kriminalforsorgens afgørelse om placering af arrestanten i fængsel, arresthus, ungdomsinstitution eller ved udmøntning af en kendelse fra retten om surrogatanbringelse i en psykiatrisk institution.

Den 5. februar 2020 præciserede Rigsadvokaten i Rigsadvokatmeddelelsen, at anklagemyndigheden altid skal være opmærksom på, om øjemedet med varetægtsfængslingen vil forspildes ved overførsel til fængsling i surrogat og eventuelt protestere imod, at retten træffer afgørelse herom.

Det er desuden blevet præciseret i Rigsadvokatmeddelelsen, at det til enhver tid skal sikres, at der er en løbende dialog mellem anklagemyndigheden og regionerne i situationer, hvor en flugt og befrielsestruet person, herunder et bandemedlem, er blevet varetægtsfængslet i surrogat på en retspsykiatrisk afdeling, og hvor det sundhedsfaglige personale på afdelingen efterfølgende vurderer, at der ikke er et psykiatrisk behandlingsbehov. I sådanne situationer skal den retspsykiatriske afdeling have mulighed for direkte at kontakte den lokale anklagemyndighed, således at den surrogatbragte kan blive fremstillet for domstolene med henblik på varetægtsfængsling i et almindeligt arresthus eller en arrestafdeling i et fængsel. En tilbageførsel skal således ikke afvente en kommende fristforlængelse, men skal fremmes hurtigst muligt. Såfremt en sådan information måtte tilgå politiet skal informationen overgives til anklagemyndigheden hurtigst muligt med henblik på iværksættelse af ovennævnte.

Danske Regioner har oplyst, at de konkrete forudsætninger for at yde psykiatrisk bistand er forskellige på tværs af landet, hvorfor udformning og organisering af den psykiatriske bistand skal aftales nærmere mellem domstole, politikredse og de respektive regioner.

Direktoratet for Kriminalforsorgen udarbejdede i november 2020 – som opfølgning på undvigelsen fra Herstedvester Fængsel den 20. oktober 2020 – en national indsatsplan mod undvigelser fra lukkede fængsler og arrester, der indeholder følgende generelle sikkerhedstiltag:

- Direktoratet for Kriminalforsorgen udsendte den 21. oktober 2020 en sikkerhedsorientering om undvigelser til samtlige lukkede fængsler og arrester med anmodning om, at institutionerne gennemgår beredskabsplanerne med fokus på undvigelser og gidseltagning, og at det sikres, at gældende standarder for visitationer efterleves, herunder at opholdsrum er visitérbare.
- Den generelle udfordring på sikkerhedsområdet er et fokusområde for koncernledelsen. De fire områdedirektører har som følge heraf indskærpet over for samtlige institutionschefer, at sikkerheden,

⁵ Se nærmere herom i afsnit 7.

herunder indsatsen mod undvigelse, skal have førsteprioritet i det daglige arbejde og i den løbende planlægning.

- Der gennemføres en landsdækkende inspektion, hvor kriminalforsorgens straffuldbyrdelsesdirektør og koncernsikkerhedschef besigtiger samtlige lukkede fængsler og arrester i sikkerhedsklasse 2 med henblik på at styrke det ledelsesmæssige fokus på sikkerheden.
- Der gennemføres en landsdækkende screening af alle indsatte, der er idømt langvarige straffe for alvorlig kriminalitet, i landets lukkede fængsler og arrester. Formålet er at udpege højrisikoindsatte og sikre, at de indsatte er placeret og håndteres sikkerhedsmæssigt forsvarligt, herunder fx i forhold til frihedsgrader og omgang med civilt personale.
- Der udarbejdes nye skærpede nationale regler om de indsattes adgang til effekter i celler i lukkede fængsler og arrester, så det sikres, at cellerne til enhver tid er visitérbare, og at der ikke forefindes effekter, der kan bruges mod personalet eller til kriminelle forhold i øvrigt.
- Kriminalforsorgens plansæt vedrørende gidseltagning gennemgås under inddragelse af praksis i andre lande, så det sikres, at de konkrete beredskabsplaner i fængsler og arrester bedst muligt værner om sikkerheden og imødegår risikoen for undvigelse.
- Der udpeges en eller flere sikkerhedskoordinatorer i alle fængsler og arrester, så der sikres en lokal forankring af sikkerhedsindsatserne og et tæt samarbejde med den centrale sikkerhedsorganisation i direktoratet og sikkerhedsenhederne i de fire kriminalforsorgsområder med henblik på at få omsat sikkerhedsstrategien til konkrete indsatser i de enkelte institutioner.
- Det konkrete sikkerhedsarbejde i landets lukkede fængsler og arrester styrkes med 8 sikkerhedsspecialister, som skal indgå i og løfte arbejdet i de enkelte institutioner, herunder sikre markant øget fokus på institutionernes sikkerhedsbevidsthed og personalets efterlevelse af sikkerhedsstandarder. Sikkerhedsspecialisterne fordeles med to til hver af de fire kriminalforsorgsområder og refererer til områdernes sikkerhedsenheder.
- De fire kriminalforsorgsområder gennemfører i 2021 en række tilsynsbesøg i lukkede fængsler og arresthuse med fokus på, om de fornødne sikkerhedsforanstaltninger er på plads, og om de fastsatte sikkerhedsprocedurer efterleves. Det vil blive overvejet, om tilsynene skal gennemføres uanmeldt.
- Direktoratet for Kriminalforsorgen afsætter målrettede midler til at efteruddanne områdernes sikkerhedsekspertter og institutionernes sikkerhedskoordinatorer, så det sikres, at medarbejderne har de fornødne kompetencer inden for de vigtigste discipliner på sikkerhedsområdet, herunder sikkerhedsbevidsthed og efterretningsarbejde mv.
- Fængselsbetjentuddannelsen revideres, så denne styrkes med seneste viden fra sikkerhedsorganisationens nye arbejdsmetoder, og så der kommer mere fokus på sikkerhedsbevidsthed og den enkelte fængselsbetjents rolle i det samlede sikkerhedsarbejde i kriminalforsorgen.

6. Udveksling af oplysninger mellem myndighederne

6.1 Regler for udveksling af oplysninger

Politiets, anklagemyndighedens og kriminalforsorgens behandling – herunder udveksling – af almindelige og følsomme personoplysninger med henblik på at sikre varetægtsfængslingens eller afsoningens øjemed reguleres af retshåndhævelsesloven, jf. lovens § 1, stk. 1, hvoraf det fremgår, at loven finder anvendelse, *når behandlingen foretages med henblik på at forebygge, efterforske, afsløre eller retsforfølge strafbare handlinger eller fuldbyrde strafferetlige sanktioner, herunder for at beskytte mod eller forebygge trusler mod den offentlige sikkerhed.*

Efter retshåndhævelseslovens § 9 kan behandling af almindelige personoplysninger (herunder bl.a. oplysninger om strafbare forhold) finde sted, *når det er nødvendigt for at forebygge, efterforske, afsløre eller retsforfølge strafbare handlinger eller fuldbyrde strafferetlige sanktioner, herunder for at beskytte mod eller forebygge trusler mod den offentlige sikkerhed.*

Retshåndhævelseslovens § 10, stk. 1, indeholder et almindeligt forbud mod behandling af følsomme personoplysninger (såsom bl.a. helbredsoplysninger). Efter lovens § 10, stk. 2, må følsomme personoplysninger dog behandles, når det er strengt nødvendigt og sker af hensyn til retshåndhævelsesformål, herunder for at beskytte den registreredes eller en anden fysisk persons vitale interesser.

Reglerne i retshåndhævelsesloven kræver ikke, at formålet med behandlingen er fastsat i særlovgivningen, idet formålene allerede er fastlagt i lovens § 1, stk. 1.

Det må antages, at politiets, anklagemyndighedens og kriminalforsorgens udveksling af almindelige og følsomme personoplysninger med henblik på at sikre varetægtsfængslingens eller afsoningens øjemed opfylder betingelserne i retshåndhævelseslovens § 9 og § 10, stk. 2, og at de nævnte myndigheder derfor har den fornødne hjemmel til at udveksle de relevante oplysninger. Dette er dog under forudsætning af, at de grundlæggende betingelser for behandling af personoplysninger (proportionalitet mv.) i retshåndhævelseslovens § 4 er opfyldt.

Det kan i den forbindelse endvidere bemærkes, at kriminalforsorgen tillige efter straffuldbyrdelseslovens § 66 b, stk. 1, kan *indsamle, behandle og videregive oplysninger om indsatte og personer, som indsatte har kontakt til, til andre myndigheder, hvis ordens- eller sikkerhedsmæssige hensyn, hensyn til kriminalforsorgens eller andre myndigheders indsats mod radikaliserings og ekstremisme eller hensyn til at bekæmpe og forebygge kriminalitet taler herfor.*

Ifølge forarbejderne til bestemmelsen sigter udtrykket ”sikkerhedsmæssige hensyn” navnlig til hensyn til opretholdelse af frihedsberøvelsen ved at forebygge og forhindre, at de indsatte undviger, og at forebygge kriminalitet ved at modvirke, at indsatte begår kriminalitet under afsoning.

Endvidere følger det af forarbejderne til bestemmelsen, at kriminalforsorgen med bestemmelsen af egen drift kan indsamle oplysninger, som kan videregives til andre myndigheder, herunder politiet, og at kriminalforsorgens behandling af oplysninger om indsatte og personer, som indsatte har kontakt til, skal ske inden for rammerne af retshåndhævelsesloven.

Regionernes indsamling og behandling af personfølsomme oplysninger vedrørende surrogatanbragte mv. er ikke reguleret af retshåndhævelsesloven, men af sundhedsloven eftersom den surrogatanbragte er patient. Derfor skal regionerne ved videregivelse af oplysninger have hjemmel i sundhedslovens kapitel 9 om

tavshedspligt, videregivelse og indhentning af oplysninger. Det betyder bl.a., at en surrogatanbragt som udgangspunkt har krav på, at sundhedspersoner iagttager tavshed om, hvad de under udøvelsen af deres erhverv erfarer eller får formodning om angående helbredsforhold og andre fortrolige oplysninger, jf. sundhedslovens § 40.

Det følger dog af sundhedslovens § 43, stk. 2, nr. 2, at *sundhedspersoner kan videregive oplysninger om patienten til andre myndigheder, når det er nødvendigt for berettiget varetagelse af en åbenbar almen interesse eller af væsentlige hensyn til patienten, sundhedspersonen eller andre*. Sundhedslovens § 43 – der oprindeligt var § 44 – er en videreførelse af § 26 i patientretsstillingsloven⁶. Det fremgår af forarbejderne til denne bestemmelse⁷, at i forhold til politi og anklagemyndighed vil en videregivelse af oplysninger bl.a. være berettiget, såfremt der er tale om efterforskning af alvorlig kriminalitet som manddrab, seksualforbrydelser, grovere vold mv., herunder vold mod børn. Det er således en såkaldt værdispringsregel, hvor sundhedspersonalet får hjemmel til at afveje patientens ret til privatliv med hensynet til andre. Retspraksis er dog, at der skal være tale om meget alvorlige forhold, hvis sundhedspersonen skal bryde sin tavshedspligt. Det skal eksempelvis være hensynet til ofre for alvorlig kriminalitet eller muligheden for at forebygge alvorlig kriminalitet. Bestemmelsen tager ikke konkret stilling til udveksling af oplysninger om patienter, der er anbragt i surrogat.

Det fremgår videre af forarbejderne, at der inden for f.eks. fængselsvæsenet kan videregives oplysninger fra fængselslæger til fængslets ledelse mv. om de indsatte, såfremt det er et nødvendigt led i fængslets virksomhed, ligesom det fremgår, at betingelserne for videregivelse i nogle tilfælde uden videre vil være opfyldt i det omfang den øvrige lovgivning forudsætter et samvirke mellem flere myndigheder, f.eks. i forbindelse med mentalundersøgelser efter retsplejelovens § 809. Mentalundersøgelser er i modsætning til alle andre lægefaglige undersøgelser ikke underlagt sundhedsvæsenets tavshedspligt, da formålet med mentalundersøgelsen er at vurdere, om den sigtede er egnet til straf.

Inden for rammerne af databeskyttelseslovgivningen kan regionerne behandle almindelige personoplysninger, hvis det er nødvendigt for at overholde en retlig forpligtelse, som påhviler den dataansvarlige, af hensyn til at udføre en opgave i samfundets interesse eller som henhører under offentlig myndighedsudøvelse, som den dataansvarlige har fået pålagt, jf. artikel 6, stk. 1, litra c og e, i databeskyttelsesforordningen. Regionerne har hjemmel til at behandle følsomme personoplysninger, hvis det er nødvendigt af hensyn til væsentlige samfundsinteresser på grundlag af EU-retten eller medlemsstaternes nationale ret, jf. artikel 9, stk. 2, litra g.

Her er det afgørende, at i behandling af personoplysninger efter reglerne i databeskyttelsesforordningen, forudsætter, at grundlaget for behandling af personoplysninger skal fremgå af EU-retten eller medlemsstaternes nationale ret, jf. artikel 6, stk. 3, og ordlyden i artikel 9, stk. 2, litra g. Databeskyttelsesforordningen eller anden EU-lovgivning udmønter ikke en hjemmel til udveksling af oplysninger om surrogatanbragte i Danmark. En klar hjemmel skal således fremgå af national lovgivning inden for rammerne af databeskyttelseslovgivningen og anden national relevant lovgivning.

Det vurderes dog at være muligt inden for rammerne af databeskyttelseslovgivningen at etablere en hjemmel til, at regionerne kan behandle og videregive personoplysninger i forbindelse med regionernes myndighedsudøvelse over for varetægtsarrestanter og afsonere og til at behandle følsomme personoplysninger, der er indsamlet på grundlag af sundhedslovgivningen eller anden særlovgivning, hvis behandlingen er nødvendig af hensyn til væsentlige samfundsinteresser. Det vurderes endvidere, at regionernes videregivelse af

⁶ Lov 1998-07-01 nr. 482 om patienters retsstilling.

⁷ Forslag til Lov om patienters retsstilling, fremsat den 26. marts 1998.

personoplysninger indsamlet på grundlag af sundhedslovgivningen mv. til politiet, anklagemyndigheden eller kriminalforsorgen kan ske i overensstemmelse med princippet om formålsbegrænsning i databeskyttelsesforordningens artikel 5, stk. 1, litra b, idet regionernes indsamling og videregivelse begge sker med henblik på offentlig myndighedsudøvelse.

6.2 Udveksling af oplysninger i praksis

Det følger af cirkulæreskrivelse nr. 11175 af 26. marts 1980 om underretning til varetægtsfængslet (arresthuset), at kommunikation mellem politi og arresthusene samt Københavns Fængsler om personlige oplysninger, sikkerhedsniveau mv. før og efter fremstilling i grundlovsforhør skal sikres via en følgeseddel, som overdrages fra politi til arresthuset i forbindelse med grundlovsforhør, fristforlængelser og dom.

Blanketten ”følgeseddel” dannes på sagen i politiets sagsstyringssystem (POLSAS), hvor sagsbehandleren udfylder den øverste del af blanketten vedrørende personoplysninger, særligt om anholdte – sygdom, skader eller lignende samt tidspunkt for anholdelse. Hvis anholdte er i sag med andre, skal sidde isoleret frem til fremstillingen eller lignende anføres det på blanketten. Derudover skal politiet anføre oplysninger om farlighed og unddragelsesrisiko. Anklageren påfører efter fremstillingen oplysninger om fængslingsgrundlaget, herunder om der er afsagt kendelse om isolation, varetægt i surrogat eller lignende. Derudover skal anklageren angive, om der skal iværksættes besøgs- og brevkontrol.

Politiets og anklagemyndighedens oplysninger på følgesedlen er som nærmere beskrevet i afsnit 7 en del af den sikkerhedsvurdering politiet foretager i forhold til varetægtsarrestanter. Oplysninger på følgeseddel indgår i øvrigt i kriminalforsorgens sikkerhedsvurdering af den indsatte, herunder i vurderingen af hvilke generelle og konkrete sikkerhedsforanstaltninger den indsatte skal håndteres efter.⁸

Den gældende følgeseddel er i forlængelse af opfølgingsarbejdet efter undvigelsen fra Vestre Fængsel den 1. august 2018 revideret. Ny følgeseddel er således implementeret den 15. januar 2020 sammen med bl.a. et nyt actioncard om politiets sikkerhedsvurderinger i forhold til anholdte/frihedsberøvede og varetægtsarrestanter, herunder også surrogatfængslede.

Følgesedlen anvendes alene i samarbejdet mellem politi og kriminalforsorgen. Ved eventuel varetægtsfængsling i surrogat sker udveksling af relevante oplysninger efter aftale med modtagende afdeling, og inden overførsel af arrestanten finder sted. Der er således ikke fastsat landsdækkende generelle regler for, hvilke oplysninger der skal udveksles med den modtagende afdeling.

I Region Hovedstaden er der dog i 2018 indgået en samarbejdsaftale mellem Kriminalforsorgen Hovedstaden, Nordsjællands Politi, Københavns Politi, Københavns Vestegns Politi og Region Hovedstadens Psykiatri. Det følger af bilag 2 til samarbejdsaftalen, at psykiatriens centrale visitation skal modtage følgende oplysninger, før en psykiatrisk arrestant/patient kan modtages:

- Udskrift af dombog med oplysninger om sigtelser, retskendelse om varetægtssurrogat, mentalundersøgelse under indlæggelse eller andet
- Evt. uddybende oplysninger om grundlaget for retskendelse om varetægtssurrogat på psykiatrisk afdeling
- Oplysning om den indsatte samtykker til overførsel
- Kopi af psykiatrisk tilsyn fra fængslet
- Kopi af almen lægejournal, herunder oplysninger om medicin og evt. rusmiddel-misbrug

⁸ Se nærmere herom i afsnit 8

- Oplysning om særlige restriktioner, for eksempel besøgs- og brevkontrol
- Oplysning om flugtrisiko, udadreagerende eller selvskadende adfærd
- Stamdata fra Kriminalforsorgen
- Kontakt oplysninger til politi/anklagemyndigheden

Endvidere følger det af punkt 4 i vejledning nr. 9505 af 25. juni 2018 om anbringelse af dømte i institution mv. uden for fængsel eller arresthus (§ 78-vejledningen), at kriminalforsorgen ved anbringelse af dømte på en psykiatrisk afdeling eller hospital, sammen med høringskrivelsen til hospitalet (afdelingen) skal sende grundskema, domsudskrifter, genpart af eventuelle mental- og personundersøgelser, lægeerklæring vedrørende den dømtes aktuelle psykiske tilstand samt oplysning om den dømtes indstilling til eventuel overførsel. Endvidere skal det oplyses, om der foreligger særlig undvigelsesrisiko eller anden sikkerhedsrisiko. Det bemærkes, at overførsel forudsættes at ske med den dømtes samtykke, og at den dømte derfor skal være indforstået med, at de nævnte sagsakter sendes til en psykiatrisk afdeling eller hospital.

7. Ansvarsfordelingen mellem politiet og kriminalforsorgen ved transport af arrestanter

For at styrke kriminalforsorgens samlede transportorganisation og for at frigøre ressourcer i politiet, blev det i forbindelse med flerårsaftalen for kriminalforsorgen for 2018 – 2021 besluttet, at kriminalforsorgen skulle overtage størstedelen af politiets arrestanttransporter, herunder bevogtning af arrestanter under retsmøder.

Der blev på den baggrund indgået en national samarbejdsaftale mellem Rigspolitiet og kriminalforsorgen vedrørende transport af varetægtsarrestanter og foranstaltningsdømte – i daglig tale kaldet ”Transportant-aftalen” – ligesom kriminalforsorgen oprettede enheden Institution for Transport- og Bevogtning (ITB). Det fremgår bl.a. af aftalen, at politikredsene skal udfærdige en konkret trusselsvurdering for alle personer, som varetægtsfængsles, og at trusselsvurderingen skal dokumenteres i arrestantens stamdata i politiets arrestanttransportsystem.

Politiets trusselsvurdering af den enkelte arrestant er afgørende for, om en given transport skal varetages af kriminalforsorgen eller politiet, og ved trusselsvurderingen tages der udgangspunkt i, om der indgår en risiko for en udefrakommende trussel mod den enkelte varetægtsarrestant og/eller mod transporten. Trusselsvurderingen er trindelt i 4 niveauer, hvor grøn angiver laveste niveau, hvor der ingen trussel er. Herefter er niveauerne stigende fra gul, orange til rød.

Kriminalforsorgen varetager alle transportere, der er kategoriseret som grøn, og politiet varetager alle transportere, der er kategoriseret som gul, orange eller rød. Langt størstedelen af alle transportere bliver kategoriseret på grønt trusselsniveau.

Som supplement til aftalen er der den 30. januar 2020 udsendt et cirkulære om politiets administration, koordination og opgavevaretagelse vedrørende transportere af varetægtsarrestanter og foranstaltningsdømte samt besøg til varetægtsarrestanter (Arrestanttransportcirkulæret), og et actioncard om politiets sikkerhedsvurdering i forhold til anholdte/frihedsberøvede i varetægtsarrestantsager.

Arrestanttransportcirkulæret skal sikre, at gennemførelse af arrestanttransporter planlægges og koordineres på tværs af politikredsene. Det fremgår af cirkulæret, at politiet har ansvaret for administration, koordination og overordnede opgavevaretagelse vedrørende transportere af varetægtsarrestanter og foranstaltningsdømte, ligesom politiet har ansvaret for administration, koordination og øvrige opgaver i forbindelse med overvågede

Besøg til varetægtsarrestanter. Cirkulæret beskriver endvidere opgavefordelingen mellem kriminalforsorgen og politiet ved den praktiske gennemførelse af en arrestanttransport, og ved bevogtning af varetægtsarrestanter ved hospitalsindlæggelse.

Hvis kriminalforsorgen skal varetage en transport af en varetægtsarrestant, sker det blandt andet under forudsætning af, at politiet som anført i Transportaftalen har udfærdiget en sikkerhedsvurdering, herunder en aktuel vurdering af trusselniveauet i forhold til transport af varetægtsarrestanten. Politiet udfærdiger sikkerhedsvurderinger for alle varetægtsarrestanter og foranstaltningssdomte, og for alle anholdte og frihedsberøvede, som skal fremstilles i grundlovsforhør.

Politiets sikkerhedsvurderinger, herunder en aktuel vurdering af trusselniveauet i forhold til transport, udarbejdes på baggrund af en række oplysninger. Det drejer sig blandt andet om oplysninger om den konkrete sag, andre verserende sager og eventuelle tidligere domme. Samlet foretages der derefter en vurdering af den pågældendes undvigelsesrisiko, farlighed og trusselniveau ift. transport. Sikkerhedsvurderingerne danner grundlag for politiets sikkerhedsmæssige håndtering og dimensionering af en varetægtsarrestant/anholdt/frihedsberøvet i forbindelse med bl.a. transporter og retsmøder. Sikkerhedsvurderingerne indgår endvidere i kriminalforsorgens afgørelse om placering i fængsler, arresthuse, ungdomsinstitutioner, eller ved udmøntning af en kendelse fra retten om surrogatanbringelse i psykiatriske institutioner, ligesom politiets sikkerhedsvurdering indgår i kriminalforsorgens efterfølgende interne sikkerhedsvurdering af pågældende.

Udveksling af oplysninger mellem politiet, anklagemyndigheden og kriminalforsorgen, herunder politiets sikkerhedsvurderinger, sker dels ved opdatering af arrestantens stamdata i arrestanttransportsystemet, dels ved brug af de i afsnit 6.2 nævnte følgesedler der udfyldes i forbindelse med grundlovsforhør, fristforlængelser og dom.

8. Sikkerhedsmæssige forhold i kriminalforsorgens institutioner

8.1 Sikkerhedsvurderinger

Kriminalforsorgen foretager en sikkerhedsvurdering af alle anholdte og arrestanter, når de indsættes i Kriminalforsorgens institutioner. Sikkerhedsvurderingen skal understøtte korrekt sikkerhedsmæssig håndtering af den anholdte og arrestanten, herunder sikre en målrettet placering, så den enkelte kan håndteres under forhold, der er afstemt det konkrete sikkerhedsbehov. Personer med banderelationer placeres som udgangspunkt i et arresthus med forhøjet sikkerhed.

I sikkerhedsvurderingen indgår adskillige risikofaktorer, blandt andet den indsattes farlighed, undvigelsesrisikoen, risikoen for ulovlig kommunikation og den indsattes eventuelle banderelationer.

Sikkerhedsvurderingen baseres på oplysninger fra politiet, følgesedlen, tidligere kendskab til indsatte mv., herunder oplysning om, hvorvidt pågældende er underlagt restriktioner i form af brev- og besøgskontrol mv.

Konkret foretages sikkerhedsvurderingen ved udfyldelse af et skema, hvor der tages stilling til, om de enkelte risikofaktorer foreligger, eller om dette ikke kan vurderes. I forhold til undvigelsesrisikoen skal der tages stilling til, om der foreligger en "særlig undvigelsesrisiko". Baggrunden for, at undvigelsesrisikoen skal være "særlig" er, at det som udgangspunkt må antages, at der foreligger en undvigelsesrisiko for indsatte i kriminalforsorgens institutioner.

Sikkerhedsvurderingen resulterer i en sikkerhedsklassificering af den enkelte indsatte, hvor denne kan klassificeres i sikkerhedsklasse 1 – 4 (rød, orange, gul og grøn). Hvis der foreligger helt særlige forhold, vil det endvidere baseret på sikkerhedsvurderingen være muligt at iværksætte en yderligere skærpet sikkerhedsprocedure, hvor arrestanten undergives endnu mere skærpede forhold med hyppigere visitationer og skærpet sikkerhed.

Kriminalforsorgen forventer, at anvendelsen af sikkerhedsvurderinger udvides til også at omfatte afsonere, ligesom der i sikkerhedsvurderingerne vil indgå flere risikomomenter.

8.2 Sikkerhedsregimet i institutionerne

Til understøttelse af de individuelle sikkerhedsvurderinger har kriminalforsorgen foretaget en sikkerhedsklassificering af fængsler og arresthuse, således at visse institutioner har fået styrket sikkerheden med f.eks. yderligere sikkerhedsteknik. De individuelle sikkerhedsvurderinger anvendes således til at sikre et match mellem de individuelle behov og det relevante sikkerhedsregime i institutionen.

Om de konkrete forhold vedrørende sikkerhedsregimerne i fængsler og arresthuse kan følgende oplyses:

Sikkerhedsklasse 1 (rød): Særligt skærpet regime med høj grad af fysisk/teknisk sikkerhed og høj personalebemanding. Særlige kriterier skal være opfyldt for at kunne placeres på en afdeling. Antallet af indsatte i denne kategori er meget begrænset.

Sikkerhedsklasse 2 (orange): Særlige pladser målrettet større institutioner, der er sikret særligt mod ulovlig kommunikation, og hvor der grundet institutionens størrelse er et større personaleberedskab. Negativt stærke afdelinger og fokusafdelinger, hvor adfærd eller relationer til rocker/bandegrupperinger er afgørende for placeringen.

Sikkerhedsklasse 3 (gul): Almindelige fællesskabs- og specialafdelinger i lukkede fængsler og arresthuse. Størrelsen af institutionerne, den fysiske og tekniske sikkerhed samt personaleressourcerne varierer inden for kategorien.

Sikkerhedsklasse 4 (grøn): Almindelige åbne fængselsafdelinger.

Sikkerhedsregimet afspejler som beskrevet sikkerhedsklassen. Der betyder eksempelvis, at der i sikkerhedsklasse 1 og 2 oftere end i sikkerhedsklasse 3 og 4 skal ske detektering med teknisk udstyr, og foretages visitation af den indsatte, cellerne, opholdsrum, gårdtursarealer, arbejdspladser mv.

Derudover er adgangskontrollen skærpet i sikkerhedsklasse 1 og 2. Således skal der ifølge kriminalforsorgens standard af 20. juni 2017 for adgangskontrol i sikkerhedsklasse 1 og 2 anvendes følgende tekniske kontrolforanstaltninger over for bl.a. besøgende til indsatte i et fængsel eller arresthus i sikkerhedsklasse 1 eller 2:

- metaldetektorkarm, eventuelt suppleret af en undersøgelse med håndholdt metaldetektor,
- baggagescanner,
- millimeterbølgescanner, der kan detektere genstande og materialer udvortes på kroppen, og
- Magnetic Static Detector, der detekterer mobiltelefoner mv. gemt i beklædning eller kroppens hulrum.

I sikkerhedsklasse 3 anvendes metaldetektorkarm, eventuelt suppleret af en undersøgelse med håndholdt metaldetektor.

Herudover bliver alle indsatte i sikkerhedsklasse 1 – 3 visiteret ved indsættelse, før og efter besøg og før og efter udgang og transport. Reglerne for visitation af besøgende er nærmere beskrevet neden for.

Arrestanter placeres efter en konkret sikkerhedsvurdering og som minimum i sikkerhedsklasse 3. Arrestanter med bandetilknytning placeres som udgangspunkt i sikkerhedsklasse 2.

Indsatte, der er registreret som bandemedlemmer, herunder indsatte med en adfærd, der kan sammenlignes med den, der kendes fra indsatte med registrerede rocker- eller bandetilhørsforhold (gråzonepersoner), anmeldes som hovedregel til afsoning i lukket fængsel. Udgangspunktet er, at personkredsen anmeldes til afsoning ved almindelige fællesskabsafdelinger i lukkede fængsler eller ved lukkede afdelinger i åbne fængsler med almindeligt fællesskab (sikkerhedsklasse 3). Indsatte med tilknytning til den nu forbudte bande-gruppering, Loyal To Familia, Bandidos eller Hells Angels placeres dog som udgangspunkt i en fængselsafdeling i sikkerhedsklasse 2.

8.3 Brug af håndjern under transport

Det følger af straffuldbyrdelseslovens § 65, stk. 1, at håndjern over for indsatte kan anvendes, hvis det er nødvendigt for at afværge truende vold eller overvinde voldsom modstand, for at hindre selvmord eller anden selvbeskadigelse eller for at hindre undvigelse. Endvidere følger det af straffuldbyrdelseslovens § 65, stk. 2 og 3, at anvendelsen af håndjern skal være proportional og så skånsom, som omstændighederne tillader.

Nødvendighedsbetingelsen sammenholdt med proportionalitets- og skånsomhedsgrundsætningen indebærer, at kriminalforsorgen ikke er berettiget til at træffe bestemmelse om, at håndjern skal anvendes i alle tilfælde af transport, men at det skal bero på en konkret vurdering, om anvendelse af håndjern skal finde sted. Det følger dog af pkt. 2 i vejledning nr. 9819 af 18. august 2016 om anvendelse af sikringsmidler i kriminalforsorgens institutioner, *at ved transport af indsatte, hvor der er en konkret mistanke om undvigelse, eller hvor den indsatte har sat sig til modværge i forbindelse med transporten, skal den indsatte som altovervejende hovedregel være belagt med håndjern.*

Efter § 5 i bekendtgørelse om anvendelse af sikringsmidler i kriminalforsorgens institutioner, må der kun anvendes håndjern af en type, der er godkendt af Direktoratet for Kriminalforsorgen. Direktoratet har i den forbindelse godkendt, at der kan anvendes håndjernstransportbælte. Det bemærkes, at håndjernstransportbæltet ikke kan anses for lige så sikkert som håndjern. Det skal derfor i hvert enkelt tilfælde overvejes, om håndjernstransportbælte er et tilstrækkeligt sikringsmiddel, eller om der i stedet skal anvendes almindelige håndjern.

Reglerne i straffuldbyrdelseslovens § 65 gælder også for varetægtsarrestanter, jf. 1, stk. 2, i bekendtgørelse om anvendelse af sikringsmidler i kriminalforsorgens institutioner.

Kriminalforsorgen har ikke hjemmel til at anvende andre sikringsmidler end håndjern, herunder håndjernstransportbælter, over for indsatte under transport.

8.4 Kontrol af besøgende

Besøg kræver, at den besøgende indhenter en forudgående tilladelse, herunder meddeler samtykke til, at der kan indhentes nærmere oplysninger om ansøgeren i Det Centrale Kriminalregister, jf. varetægtsbekendtgørelsens § 47, stk. 1, jf. stk. 3 og besøgsbekendtgørelsens § 4, stk. 1, jf. stk. 3.

Kriminalforsorgen kan under hensyn til forholdene i den enkelte institution, og i det omfang ordens- eller sikkerhedsmæssige hensyn taler herfor, fastsætte begrænsninger med hensyn til antallet af personer, der samtidig kan være godkendte besøgende til en indsat, og antallet af personer, der kan aflægge besøg hos den indsatte, jf. varetægtsbekendtgørelsens § 48 og besøgsbekendtgørelsens § 2, stk. 1.

Kriminalforsorgen har i den forbindelse i standard af 17. januar 2019 for afvikling af pårørendebesøg i lukkede fængsler og arrester bl.a. anført:

- at der som udgangspunkt maksimalt må være tre besøgende pr. besøg og kun to besøgende over 18 år,
- at den besøgende skal fremgå af besøgslisten og skal kunne fremvise gyldig besøgstilladelse og vellignende billedlegitimation. Som gyldig billedlegitimation anses pas, kørekort, borgerkort og opholdstilladelse med foto. Besøgende under 18 år der ikke har billedlegitimation, kan fremvise sygesikringskort hvor relationen kontrolleres ved opslag i CPR-registeret, og
- at den besøgendes identitet skal kontrolleres og sammenholdes med legitimationen, inden den besøgende kan forlade fængslet/arresten.

Kriminalforsorgen kan endvidere under hensyn til forholdene i den enkelte institution, og i det omfang ordens- og sikkerhedsmæssige hensyn taler herfor, fastsætte begrænsninger for, hvilke genstande de besøgende må medtage eller være i besiddelse af under besøget, jf. varetægtsbekendtgørelsens § 50, stk. 1, og besøgsbekendtgørelsens § 8, stk. 1. Kriminalforsorgen kan herunder fastsætte bestemmelser om, at de besøgende ikke må medbringe genstande, som er vanskelige at undersøge, og andre genstande, som det ikke er de indsatte tilladt at have i institutionen, jf. reglerne i genstandsbekendtgørelsen og forskrifter udstedt efter denne.

Direktoratet for Kriminalforsorgen har i den forbindelse den 20. maj 2016 henledt kriminalforsorgsområdernes opmærksomhed på, at effekter, herunder ved besøg, alene må besiddes, hvis det er muligt at foretage de nødvendige undersøgelser af effekterne, jf. besøgsbekendtgørelsens § 8, stk. 1, og genstandsbekendtgørelsens § 2, stk. 1, nr. 8. Indleverede effekter, herunder butiksvarer mv., skal i alle tilfælde visiteres (og scannes om muligt) forud for udlevering.

Ved besøg i lukkede institutioner foretages der visitation af det tøj, som den besøgende er iført ved fremmødet, jf. besøgsbekendtgørelsens § 9, stk. 1, og § 10, stk. 1, jf. til dels varetægtsbekendtgørelsens § 52. Det kan gøres til et vilkår for besøget, at den besøgende efter anmodning lader sig undersøge af kriminalforsorgens narkotikahunde. Ved begrundet mistanke om indsmugling, kan den besøgende opfordres til at aftage sin yderbeklædning med henblik på nærmere undersøgelse af denne, jf. besøgsbekendtgørelsens § 11. jf. til dels varetægtsbekendtgørelsens § 52.

Herudover skal den besøgende igennem den oven for beskrevne adgangskontrol.

8.5 Regler for arrestanters muligheder for kommunikation ud af fængslet/arresten

8.5.1. Brev- og besøgskontrol

Det følger af retsplejelovens § 770, at en varetægtsarrestant alene er undergivet de indskrænkninger, som er nødvendige til sikring af varetægtsfængslingens øjemed eller opretholdelse af orden og sikkerhed i varetægtsfængslet.

Det følger af retsplejelovens § 771, stk. 1, at en varetægtsarrestant kan modtage besøg i det omfang, opretholdelse af orden og sikkerhed i varetægtsfængslet tillader det. Politiet kan af hensyn til varetægtsfængslingens øjemed modsætte sig, at varetægtsarrestanten modtager besøg, eller forlange, at besøg finder sted under kontrol.

Derudover følger det af retsplejelovens § 772, stk. 1, at en varetægtsarrestant har ret til at modtage og afsende breve. Politiet kan gennemse brevene inden modtagelsen eller afsendelsen. Politiet skal snarest muligt udlevere eller sende brevene, medmindre indholdet vil kunne være til skade for efterforskningen eller opretholdelse af orden og sikkerhed i varetægtsfængslet.

I forbindelse med varetægtssurrogat af frihedsberøvende karakter i medfør af retsplejelovens § 765, stk. 2, nr. 3 og 4, kan politiet træffe bestemmelse om besøgs- og brevkontrol i medfør af en analogi af retsplejelovens §§ 771 og 772, jf. U1999.933Ø.

Det fremgår af Rigsadvokatmeddelelsen om brev- og besøgskontrol, at anklagemyndigheden – efter drøftelse med politiet – forud for fremstilling i grundlovsforhør skal vurdere, om arrestanten skal være undergivet brev- og besøgskontrol, jf. retsplejelovens § 771 og § 772, under en eventuel varetægtsfængsling. Besøgskontrol skal kun anvendes, hvis anklagemyndigheden vurderer, at det er nødvendigt af hensyn til varetægtsfængslingens øjemed mv. Brevkontrol skal kun anvendes, hvis anklagemyndigheden vurderer, at det er nødvendigt af hensyn til efterforskningen eller opretholdelse af orden og sikkerhed i varetægtsfængslet.

Ifølge den kommenterede retsplejelov, 10. udgave, noten til § 771, stk. 1, vil varetægtsfængslingens øjemed som udgangspunkt kun være til hinder for (ukontrolleret) besøg, hvis fængslingen er begrundet i kollusionsrisiko efter retsplejelovens § 762, stk. 1, nr. 3.

Det følger ligeledes af Straffeprocessen, 3. udgave, side 600, at henvisningen til varetægtsfængslingens øjemed indebærer, at der normalt kun kan iværksættes besøgskontrol, hvis der er sket fængsling efter § 762, stk. 1, nr. 3, jf. U 1992.905 V, hvor retten anførte, at varetægtsfængslingens øjemed ikke fandtes at afskære arrestanten fra at modtage besøg, idet fængslingen alene var sket i medfør af § 762, stk. 2, nr. 1.

Det fremgår desuden af Rigsadvokatmeddelelsen, at anklagemyndigheden også i sager om udlevering skal vurdere, om arrestanten under fængsling skal være undergivet særlige foranstaltninger, herunder brev- og besøgskontrol, jf. retsplejelovens §§ 771-772. I sager om udlevering kan brev- og besøgskontrol være relevant, når der foreligger oplysninger om en særlig øget flugtrisiko eller særlige grunde til at antage, at anholdte vil påvirke efterforskningen af sagen. Afsnittet blev tilføjet meddelelsen efter undvigelsen fra Vestre Fængsel i august 2018, og retter sig særligt mod udleveringssager, hvor de danske myndigheder er afhængige af oplysninger modtaget fra det land, der har begæret den pågældende udleveret.

Anklagemyndigheden skal i perioden fra grundlovsforhøret og frem til dom i 1. instans – efter drøftelse med politiet – løbende og af egen drift konkret vurdere, om det af hensyn til varetægtsfængslingens øjemed mv. fortsat er nødvendigt, at arrestanten er undergivet brev- og besøgskontrol, jf. retsplejelovens §§ 771-772.

Hvis der ikke er grundlag for at ophæve brev- og besøgskontrol, skal det overvejes, om kontrollen i stedet kan ophæves delvist, f.eks. for arrestantens nærmeste familie, herunder mindreårige børn.

I vurderingen af, om brev- og besøgskontrol kan ophæves (delvist), skal bl.a. indgå oplysninger om, hvorvidt sagen er færdigefterforsket, om sagens afgørende vidner er afhørt (evt. indenretligt), eller om sagens vidner alene er polititjenestemænd. Behovet for brev- og besøgskontrol kan således ændre sig i forbindelse med, at sagen (færdig)efterforskes.

8.5.2. Besøg

Besøg til arrestanter i fængsler og arresthuse med besøgs- og brevkontrol efter retsplejelovens § 771 og § 772 varetages af politiet efter reglerne i varetægtsbekendtgørelsen. Dog foretages den sikkerhedsmæssige adgangskontrol af kriminalforsorgen. Adgangskontrollen er nærmere beskrevet oven for i afsnit 8.2.

Det følger af § retsplejelovens § 771, stk. 1, at politiet af hensyn til varetægtsfængslingens øjemed kan modsætte sig, at varetægtsarrestanten modtager besøg eller forlange, at besøg finder sted under kontrol, jf. varetægtsbekendtgørelsens § 42. Afgørelsen om, hvorvidt en arrestant kan modtage besøg, herunder kontrolleret besøg, træffes efter en konkret vurdering. Nægter politiet besøg, skal arrestanten som udgangspunkt underrettes herom. Varetægtsarrestanten kan kræve, at politiets afslag på besøg forelægges for retten til afgørelse.

Besøg til arrestanter uden besøgs- og brevkontrol varetages af kriminalforsorgen, som i medfør af varetægtsbekendtgørelsens § 43 kan forbyde besøg af bestemte personer, hvis dette i enkelte tilfælde findes påkrævet af ordens- eller sikkerhedsmæssige grunde. Det følger således af varetægtsvejledningens kapitel 21, punkt 122, at der skal foretages en konkret vurdering af, om tilladelse til besøg i det enkelte tilfælde skal nægtes. I denne vurdering skal alle relevante omstændigheder, som taler for eller imod at meddele besøgstilladelse, indgå, og afgørelsen skal træffes efter en konkret afvejning af omstændighederne i den enkelte sag.

Straffuldbyrdslovens § 51, stk. 4, indeholder en bestemmelse, hvorefter *”en indsat, som af politiet skønnes at have tilknytning til en gruppe af personer, som er aktivt involveret i en verserende voldelig konflikt med en anden gruppe af personer, og om hvem politiet oplyser, at der inden for den gruppe, som den indsatte skønnes at have tilknytning til, som led i konflikten enten er anvendt skydevåben eller er anvendt våben eller eksplosivstoffer, som på grund af deres særdeles farlige karakter er egnet til at forvolde betydelig skade, eller er begået brandstiftelse omfattet af straffelovens § 180, har ikke ret til at modtage besøg af personer med tilknytning til den pågældende gruppe eller en anden tilsvarende gruppe, medmindre ganske særlige grunde gør sig gældende”*. En tilsvarende adgang til at afskære besøg til varetægtsarrestanter findes ikke.

Kriminalforsorgen kan således ikke ved afslag på besøg til en varetægtsarrestant, som et bærende moment lægge vægt på, at arrestanten og den besøgende tilhører en gruppering, som er i konflikt, medmindre dette efter en konkret vurdering i den pågældende sag kan begrundes med hensynet til orden eller sikkerhed.

Straffuldbyrdslovens § 53 indeholder endvidere en bestemmelse, hvorefter *”besøg til en indsat, som af politiet skønnes at indtage en ledende eller koordinerende rolle i en gruppe personer, som tilsammen står bag omfattende og alvorlig kriminalitet, skal overværes af personalet i institutionen, medmindre det er åbenbart,*

at det ikke er nødvendigt af ordens- eller sikkerhedsmæssige hensyn eller hensyn til at forebygge kriminalitet.”
En tilsvarende adgang til at overvære besøg til varetægtsarrestanter findes ikke.

Det følger dog af varetægtsbekendtgørelsen § 45, stk. 1, at kriminalforsorgen i det enkelte tilfælde ud fra ordens- og sikkerhedsmæssige hensyn kan beslutte, at besøg skal gennemføres under overværelse af personale i institutionen.

8.5.3. Brevveksling

Varetægtsarrestanter der ikke er underlagt brevkontrol har ret til at modtage og afsende breve, jf. varetægtsbekendtgørelsens § 61. Dog kan kriminalforsorgen uden retskendelse åbne og lukke breve til og fra varetægtsarrestanter med henblik på at hindre ind- og udsmugling, ligesom gennemlæsning af breve til og fra en varetægtsarrestant kan ske, hvis dette af kriminalforsorgen skønnes påkrævet af ordens- eller sikkerhedsmæssige hensyn, jf. varetægtsbekendtgørelsens § 63, stk. 1 og 2.

Det følger af varetægtsbekendtgørelsens § 72, at en varetægtsarrestant, hvis forbindelse gennem brevveksling ikke uden væsentlig ulempe kan afventes, kan få tilladelse til at føre telefonsamtaler, i det omfang det er praktisk muligt. Politiet kan dog af hensyn til varetægtsfængslingens øjemed modsætte sig dette, ligesom kriminalforsorgen kan nægte en varetægtsarrestant at føre telefonsamtaler, hvis dette findes nødvendigt af ordens- eller sikkerhedsmæssige hensyn. Meddeles en varetægtsarrestant tilladelse til at føre telefonsamtaler påhøres eller aflyttes disse uden retskendelse af kriminalforsorgen, medmindre dette ikke findes nødvendigt af ordens- eller sikkerhedsmæssige grunde.

8.5.4. Udgang

Det følger af retsplejelovens § 771, stk. 2, at kriminalforsorgen, når særlige omstændigheder taler derfor, med politiets samtykke kan give en varetægtsarrestant udgangstilladelse med ledsagelse for et kortere tidsrum. Ifølge varetægtsbekendtgørelsens § 38, stk. 1, må udgangen normalt ikke overstige en dag ud over rejsetiden.

Kriminalforsorgen har den 17. januar 2019 udstedt en standard for planlægning af udgang til ikke akut sundhedsbehandling for indsatte i lukkede fængsler og arrester, der ikke har tilladelse til udgang med henblik på at besøge bestemte personer. Standarden foreskriver, at udgang til akut sundhedsbehandling alene må ske, hvis det er lægefagligt nødvendigt, og hvis det vurderes sikkerhedsmæssigt forsvarligt. Endvidere angiver standarden en række tiltag, der skal sikre, at den indsatte ikke bliver bekendt med afviklingstidspunktet og lokaliteten for sundhedsbesøget.

Kriminalforsorgen har iværksat et udviklingsprojekt, der bl.a. skal udmønte sig i en standard for det sikkerhedsmæssige setup i forbindelse med ledsagede udgange. Standarden forventes at foreligge inden årets udgang.

8.6 Afsoneres muligheder for kommunikation ud af fængslet/arresten

8.6.1. Besøg

En indsat har ret til mindst ét ugentligt besøg af mindst en times varighed, jf. straffuldbyrdelseslovens § 51, stk. 1. Hvis den indsatte har tilknytning til en bandegruppering, som er i konflikt med en anden bandegruppering, kan besøg af personer med tilknytning til en bandegruppering afskæres, jf. straffuldbyrdelseslovens § 51, stk. 4, som er beskrevet oven for. Kriminalforsorgen er løbende i dialog med Rigs politiet om registrerede bandemedlemmer, ligesom kriminalforsorgen løbende bliver holdt orienteret om udmeldte konflikter mellem bandegrupperinger.

Besøg af bestemte personer kan endvidere forbydes, og en meddelt besøgstilladelse kan inddrages, hvis dette i det enkelte tilfælde findes påkrævet af ordens- eller sikkerhedsmæssige grunde, jf. besøgsbekendtgørelsens § 4, stk. 1. Eksempelvis meddeles der som udgangspunkt afslag til besøgende, som har verserende sigtelser eller inden for det seneste år er dømt for narkotikakriminalitet, vold, trusler mod personer i offentlig tjeneste eller våbenlovgivningen.

Besøg er som udgangspunkt ikke overvåget. Dog skal besøg til ledende eller koordinerende bandemedlemmer, som hovedregel overværes, jf. straffuldbyrdelseslovens § 53, stk. 1. Det er politiet, der skønner, om en indsat er ledende eller koordinerende bandemedlem. Hvis politiet skønner, at en indsat er ledende eller koordinerende, skal dette anføres på følgesedlen eller – hvis den indsatte er på fri fod – ved anmeldelsen af dommen til kriminalforsorgen.

Besøg kan endvidere overværes af personale i institutionen, hvis det findes påkrævet ud fra ordens- eller sikkerhedsmæssige hensyn, jf. besøgsbekendtgørelsens § 6, stk. 2.

8.6.2. Brevveksling

Det følger af straffuldbyrdelseslovens § 55, stk. 1, at en indsat har ret til brevveksling. Kriminalforsorgen kan uden retskendelse åbne og lukke breve til og fra den indsatte. Der kan ske gennemlæsning af breve til og fra den indsatte, hvis kriminalforsorgen skønner dette påkrævet af ordens- eller sikkerhedsmæssige hensyn, af hensyn til kriminalforsorgens indsats mod radikaliserings og ekstremisme, af hensyn til at forebygge kriminalitet eller for at beskytte den forurettede ved lovovertrædelsen, jf. straffuldbyrdelseslovens § 55, stk. 2 og 3.

Breve til og fra en indsat, som af politiet skønnes at indtage en ledende eller koordinerende rolle i en gruppe af personer, som tilsammen står bag omfattende og alvorlig kriminalitet, skal dog gennemlæses, medmindre det er åbenbart, at det ikke er nødvendigt af ordens- eller sikkerhedsmæssige hensyn eller af hensyn til at forebygge kriminalitet, jf. straffuldbyrdelseslovens § 55, stk. 4.

8.6.3. Telefoni

En indsat har, i det omfang det er praktisk muligt, ret til at føre telefonsamtaler, jf. straffuldbyrdelseslovens § 57, stk. 1. Adgangen til at føre telefonsamtaler kan nægtes, hvis dette findes nødvendigt af ordens- eller sikkerhedsmæssige hensyn, af hensyn til kriminalforsorgens indsats mod radikaliserings og ekstremisme, af hensyn til at forebygge kriminalitet eller af hensyn til beskyttelse af den forurettede ved lovovertrædelsen, jf. straffuldbyrdelseslovens § 57, stk. 2. I lukkede institutioner optages, påhøres eller aflyttes telefonsamtalen uden retskendelse, medmindre dette ikke findes nødvendigt, jf. straffuldbyrdelseslovens § 57, stk. 3.

Telefonsamtaler til og fra en indsat, som af politiet skønnes at indtage en ledende eller koordinerende rolle i en gruppe af personer, som tilsammen står bag omfattende og alvorlig kriminalitet, skal optages, påhøres eller aflyttes, medmindre det er åbenbart, at det ikke er nødvendigt af ordens- eller sikkerhedsmæssige hensyn eller af hensyn til at forebygge kriminalitet, jf. straffuldbyrdelseslovens § 57, stk. 4.

Det følger af telefonbekendtgørelsens § 14, at den enkelte indsatte i afsoningsafdelinger med almindeligt fællesskab, hvor de tekniske forudsætninger for at føre kontrol er til stede, kan få en generel tilladelse til at telefonere til 10 telefonindehavere, som forinden skal godkendes af kriminalforsorgen. Til brug for godkendelsen indhentes der oplysninger om telefonindehaveren i Det centrale Kriminalregister. Ordningen er dog ikke en garanti for, at den indsatte ikke kommunikerer med andre end telefonindehaveren, da de

teknologiske muligheder og de fatiske forhold i institutionerne – ligesom ved andre sikkerhedsforanstaltninger, som eksempelvis brev- og besøgskontrol – muliggør misbrug og omgåelse af reglerne.

Samtalerne optages og er i en periode efterfølgende til rådighed for senere kontrol.

Indsatte på andre afsoningsafdelinger end almindelige fællesskabsafdelinger kan også få en generel tilladelse til at telefonere, hvis særlige ordens- og sikkerhedshensyn ikke taler herimod, jf. telefonbekendtgørelsens § 18.

8.6.4. Udgang

Det følger af straffuldbyrdeleslovens § 46, stk. 1, nr. 1, at en indsat kan få tilladelse til udgang, når udgangsformålet er rimeligt begrundet i den indsatte personlige hensyn. Udgang kan dog ikke tillades, når der er bestemte grunde til at antage, at den indsatte vil misbruge udgangen, eksempelvis ved at unddrage sig fortsat straffuldbyrkelse, jf. straffuldbyrdeleslovens § 46, stk. 1, nr. 2. Ved vurderingen af risikoen for misbrug af udgangstilladelsen skal det bl.a. tillægges særlig vægt, hvis den indsatte under strafudståelsen eller en tidligere strafudståelse er undvejet eller har forsøgt herpå, jf. straffuldbyrdeleslovens § 46, stk. 1, nr. 3.

Udgang kan ikke finde sted, hvis den indsatte af politiet skønnes af have tilknytning til en gruppe af personer, som er aktivt involveret i en verserende voldelig konflikt med en anden gruppe af personer, og politiet oplyser, at der inden for den gruppe, som den indsatte skønnes at have tilknytning til, som led i konflikten enten er anvendt skydevåben eller er anvendt våben eller eksplosivstoffer, som på grund af deres særdeles farlige karakter er egnet til at forvolde betydelig skade, eller er begået brandstiftelse omfattet af straffelovens § 180, jf. straffuldbyrdeleslovens § 46, stk. 3.

Indsatte kan få udgang til særlige formål eller med henblik på besøg hos bestemte personer mv., jf. udgangsbekendtgørelsens § 31 og § 35. Udgang til særlige formål kan bl.a. tillades, hvis den indsatte skal møde i retten eller skal til lægeundersøgelse eller –behandling eller anden behandling, der ikke hensigtsmæssigt kan finde sted i institutionen. Tilladelse til udgang til besøg hos bestemte personer mv. meddeles typisk til besøg hos bestemte nærtstående personer, men kan også, hvis ganske særlige forhold i det enkelte tilfælde taler derfor, og det i øvrigt findes formålstjenesteligt, tillades til besøg hos andre bestemte personer end nærtstående.

Der er til udgangen knyttet en række obligatoriske vilkår, som nærmere beskrevet i straffuldbyrdeleslovens § 48, stk. 1 og udgangsbekendtgørelsens § 11. Herudover kan der i medfør af straffuldbyrdeleslovens § 48, stk. 2 og udgangsbekendtgørelsens § 12, fastsættes andre vilkår, som findes formålstjenlige, eksempelvis at den indsatte under udgangen ledsages af personale fra kriminalforsorgen.

Ved afgørelsen af, om en udgang skal ske med eller uden ledsagelse, tages der hensyn til formålet med udgangen og risikoen for misbrug, jf. udgangsbekendtgørelsens § 13, stk. 1. Udgang til indsatte, der opholder sig i lukket institution på grund af en særlig undvigelsesrisiko, vil i almindelighed kun kunne tillades med ledsagelse, jf. udgangsbekendtgørelsens § 13, stk. 3.

Om udgang til ikke akut sundhedsbehandling for indsatte i lukkede fængsler og arrester, der ikke har tilladelse til udgang med henblik på at besøge bestemte personer, henvises til det oven for anførte om arrestanters udgang, hvoraf det også fremgår, at kriminalforsorgen har iværksat et udviklingsprojekt, der bl.a. skal udmønte sig i en standard for det sikkerhedsmæssige setup i forbindelse med alle ledsagede udgange.

Afgørelse om udgang træffes af kriminalforsorgen. I udgangsbekendtgørelsens kapitel 4 er der dog angivet en række tilfælde, hvor kriminalforsorgen, inden der gives tilladelse til udgang, skal anmode den politidirektør, der har behandlet straffesagen, om en udtalelse.

9. Sikkerhedsmæssige forhold på psykiatriske afdelinger

9.1 Sikkerhedsregimet på psykiatriske afdelinger

De retspsykiatriske afdelinger er indrettet med det primære formål at behandle forskellige grupper med psykiatiske sygdomme. Derudover er de indrettet, så de i væsentligt omfang kan forebygge, at patienter ikke flygter fra afdelingerne. Afdelingerne er derimod ikke opført eller indrettet, så de i særligt omfang kan forhindre, at udefrakommende tiltvinger sig adgang til afdelingerne.

Danske Regioner udgav i 2012 11 anbefalinger for standardiserede sikkerhedskrav for retspsykiatriske afdelinger, der skulle bidrage til at forebygge undvigelse. Regionerne implementerer anbefalingerne sammen med andre sikkerhedsmæssige tiltag i de nye retspsykiatriske afsnit, der bliver etableret som led i moderniseringen af psykiatrien. Anbefalingerne udgør minimumskrav, og omhandler bl.a. to-lagssikring, hvor 2. lag minimum er fire meter højt, slusefunktion på dagligt benyttede døre ind i afdelingen, elektronisk adgangskontrol og perimetersikring ved eksempelvis video og/eller bevægelsessensorer.

Sikkerhed i psykiatrien opdeles i tre aspekter – fysiske rammer, procedurer omkring sikkerhed og relationer mellem patient og personale. Derudover opererer man med forskellige sikkerhedsniveauer.

Sikringsafdelingen i Slagelse, der er en del af Psykiatrien Slagelse, har det højeste sikkerhedsniveau. Sikringsafdelingen, der råder over i alt 30 pladser, har landsfunktion og skal udadtil yde fængselsmæssig sikkerhed og indadtil fungere som et psykiatrisk hospital og varetage behandlingen af bl.a. varetægtsarrestanter, der er indlagt til mentalundersøgelse og/eller behandling. På sikringsafdelingen er det ifølge psykiatrilovens § 18a muligt, at en læge, i særlige tilfælde, træffer beslutning om at aflåse patientdøre. Indlæggelse i Sikringsafdelingen kan alene ske

- i henhold til farlighedsdekret,
- på baggrund af en anbringelsesdom,
- med henblik på udarbejdelse af mentalobservationserklæring,
- som varetægtsurrogat (i henhold til retsplejelovens § 777).

I realiteten modtager Sikringen på grund af den begrænsede kapacitet og en generel høj belægning stort set aldrig varetægtsurrogatanbragte. Dertil hører, at en organiseret flugt, kan medføre risiko for at andre mere farlige patienter får mulighed for at undslippe samtidigt.

Retspsykiatriske afdelinger har, hvad der svarer til mellem sikkerhedsniveau, men sikkerhedsniveauet på afdelingerne kan variere, alt efter den bygningsmæssige indretning, typen af døre og vinduer, hegn samt sikkerhedsprocedurer. I retspsykiatrien bestemmes begrænsninger af besøg, breve, telefoni m.m. af afdelingernes husorden og psykiatriloven. Surrogatanbragte kan have særlige restriktioner, som politiet meddeler afdelingen.

På de retspsykiatriske afdelinger behandles patienter, der er dømt til behandling eller anbringelse på baggrund af behov for psykiatrisk undersøgelse eller behandling og risiko for kriminalitetsrecidiv. Patienter på retspsykiatriske afdelinger er indlagt både af behandlingsmæssige og af sikkerhedsmæssige årsager. De

retspsykiatriske afdelinger behandler også strafafsonere, der er blevet psykisk syge under deres fængselsophold. I alt sker der ca. 4.000 indlæggelser i retspsykiatrien årligt.

Almindelige lukkede psykiatriske sengeafsnit har som udgangspunkt et lavere sikkerhedsniveau end retspsykiatriske afdelinger. Afdelingerne er forskellige med hensyn til lokaler, indretning m.m. Sikkerhed og restriktioner i almen psykiatrien imødekommes ved individuelle handlingsplaner og samarbejde med politi og anklagemyndighed. Når det vurderes relevant og forsvarligt kan surrogatanbragte anbringes i almen psykiatrien, hvor de opholder sig sammen med andre patienter, der har behov for behandling på en lukket psykiatrisk afdeling.

9.2 Kontrol af patienter og besøgende – psykiatrien

Det følger af § 19 a, stk. 1, i lov om anvendelse af tvang i psykiatrien (psykiatriloven), at overlægen ved mistanke om, at der er medikamenter, rusmidler eller farlige genstande i afdelingen, uden retskendelse kan beslutte, at en patients post skal åbnes og kontrolleres, at en patients stue og ejendele skal undersøges, eller at der skal foretages kropsvsitation af patienten. Ifølge § 19 stk. 7 skal overlægen overlade til politiet at afgøre, om medikamenter, rusmidler og farlige genstande besiddes i strid med den almindelige lovgivning, herunder lovgivningen om euforiserende stoffer og lovgivningen om våben mv.

Endvidere følger det af psykiatrilovens § 19 a, stk. 2, at overlægen for at hindre indførsel af medikamenter, rusmidler eller farlige genstande, kan beslutte, at der skal anvendes kropsscannere ved undersøgelse af en patient eller personer, der søger adgang til den psykiatriske afdeling. Anvendelsen af kropsscannere forudsætter, at der er mistanke om, at der hos patienten eller den besøgende forefindes medikamenter, rusmidler eller farlige genstande.

Herudover kan overlægen ved mistanke om, at der er medikamenter, rusmidler eller farlige genstande på den psykiatriske afdelings udearealer, beslutte, at der kan anvendes narkohunde ved undersøgelse af disse arealer, jf. psykiatrilovens § 19 a, stk. 6. Narkohunde må ikke anvendes over for patienter eller besøgende, jf. § 9, stk. 4, i Sundhedsministeriets bekendtgørelse nr. 1081 af 27. oktober 2019 om åbning og kontrol af post, undersøgelse af patientstuer og ejendele, kropsvsitation og anvendelse af kropsscannere og narkohunde mv.

Straffelovens § 124 stk. 4 kriminaliserer, hvis en surrogatanbragt uretmæssigt besidder en mobiltelefon, og afdelingen er forpligtiget til at foretage politianmeldelse ved uretmæssig besiddelse. Såfremt besøgende eller medpatienter medbringer mobiltelefon til en person, der er underlagt restriktioner på mobiltelefon, kan vedkommende straffes for medvirken. Der er ikke hjemmel til at forhindre, at varetægtsurrogatanbragte kontakter medpatienter, der har adgang til mobiltelefon, besøg og udgang.

På de psykiatriske afsnit kan patienterne færdes frit, og de kan ikke pålægges begrænsninger ved at henvises til eget værelse eller på anden måde afgrænses fra andre patienter. Det gælder også for arrestanter, der varetægtsfængsles i surrogat på psykiatrisk afdeling. Aflåsning til patientstue kan kun ske på Sikringen. På psykiatriske afdelinger kan der ikke fastsættes standardiserede regler for frihedsindskrænkning ved brev- og besøgskontrol af politiet, da sådanne begrænsninger skal fastsættes ud fra en konkret og individuel vurdering ud fra formålet med varetægtsfængslingen af den konkrete patient fx i forhold til den fortsatte efterforskning. I brev til Folketingets ombudsmand den 12. august 2020 skriver Sundheds- og Ældreministeriet, at der efter ministeriets vurdering ikke er hjemmel til at fastsætte regler om åbning af post, der fraviger reglerne i psykiatrilovens § 19a. Ministeriet har lagt vægt på, at det er et grundlæggende udgangspunkt i dansk ret, at foranstaltninger, der medfører indgreb i den personlige frihed, kræver udtrykkelig lovhjemmel.

Det følger af § 1 i Sundhedsministeriets bekendtgørelse nr. 1081 af 27. oktober 2019, at der ved mistanke om, at der er medikamenter, rusmidler eller farlige genstande i afdelingen, jf. psykiatrilovens § 19 a, stk. 1, forstås, at overlægen eller det øvrige personale på afdelingen har en rimelig grund til at formode, at der er medikamenter, rusmidler eller farlige genstande på afdelingen, eller at disse er forsøgt indført.

Endvidere følger det af LFF nr. 164 af 7. februar 2019 - Ændring af lov om anvendelse af tvang i psykiatrien mv., at det ikke er hensigten med psykiatrilovens § 19 a, stk. 1 og 2, at der skal indføres rutinemæssig kontrol af patienter og besøgende. Dog kan der på Sikringsafdelingen under Retspsykiatrisk afdeling, Region Sjælland foretages en sådan rutinemæssig kontrol, jf. psykiatrilovens § 19 a, stk. 3.

9.3 Mulighed for besøg mv.

Politiet bestemmer, i hvilket omfang en surrogatfængslet arrestant må modtage besøg og i øvrigt kommunikere med personer uden for den psykiatriske afdeling, hvis arrestanten er underlagt brev- og besøgskontrol. Brev- og besøgskontrol, som er bestemt af politiet kræver, at politiet overværer besøg, gennemlæser breve og lytter med på telefonopkald. Har den surrogatfængslede arrestant ikke brev- og besøgskontrol, følger muligheden for adgang til besøg og øvrig kommunikation med personer uden for den psykiatriske afdeling af den husorden, der gælder for det pågældende opholdssted. Tilsvarende gælder øvrige psykiatriske patienter. Det skal i den forbindelse bemærkes, at det følger af psykiatrilovens § 2 a, stk. 1, at sygehusmyndigheden skal sikre, at der på enhver psykiatrisk afdeling findes en skriftlig husorden.

Det fremgår af forarbejderne til bestemmelsen, at husordenen bl.a. skal fastsætte regler om adgangen til at telefonere, om besøgsforhold, om overvåget besøg, mv., samt om konsekvenserne af, at husordenen ikke overholdes. Husordenen må ikke indeholde begrænsninger, der ikke er lovhjemmel til. For eksempel må der ikke være et generalt forbud mod mobiltelefoner i en afdeling. Der vil være forskel på sikkerhedsniveauet i husordenen på retspsykiatriske afdelinger og almen psykiatriske afdelinger. Surrogatanbragte befinder sig på begge typer afdelinger.

Herudover kan overlægen, jf. psykiatrilovens § 19a, såfremt der foreligger mistanke om medikamenter, rusmidler eller farlige genstande er eller vil blive forsøgt indført på afdelingen uden retskendelse beslutte,

- at en patients post skal åbnes og kontrolleres,
- at en patients stue og ejendele skal undersøges,
- eller at der skal foretages kropsvisitation af en patient.

Overlægens mistanke skal anføres i journalen og kropsvisitation omfatter ikke undersøgelse af kroppens hulrum.

Det kan således konkluderes, at psykiatriloven ikke giver psykiatrien samme muligheder for at gennemføre brev- og besøgskontrol samt visitation, som gælder i Kriminalforsorgens regi.